SARIKAMIŞ HİKÂYELERİ

İÇİNDEKİLER

Sarıkamış Harekâtı'nda şehit düşen büyük dedem Ahmet oğlu Ali'nin aziz hatırasına

KAR UĞULTUSU

Rüzgâr uğuldadı yine.

Gün ortasıydı ve gökyüzü güneşsizdi. Etraf, dalgalı beyaz bir deniz... Hava uğultulu, puslu, serpintili, ufuksuz, boğuk bir aydınlık...

Rüzgâr yine uğuldadı.

Rüzgârın her uğuldayışında dudaklarından; "Allahü Ekber!" nidası yükseldi.

Karlı tepeler savrulup savrulup üzerlerine geliyordu. Soğuk, hep soğuk, yalnızca soğuk... Allahüekber Dağları'nın soğuğu ne de yamandı böyle.

Bedenleri karlı tepelerde gezinirken yürekleri tevekkülün yamaçlarında dolaşıyordu ve bundandır ki ürkmüyorlardı tipiden.

Çarığının içinde parmağını oynatmaya çalıştı. Hissetmedi ayak parmaklarını. Ufka baktı acı acı. Ufuk görünmüyordu. Yok yok, görünüyordu aslında. Ufuk hemen önlerindeydi. Rüzgârın acı acı uğuldaması

tüylerini de ürpertmiyordu. Çünkü tüylerinin ürperişini de hissetmiyordu.

Her taraf rüzgâra ve yerden savrulan karın sesine teslim olmuştu. Yer yer uğuldayan kurtlar, çakallar ve bilumum yabani hayvanların sesi de duyulmaz olmuştu artık. Rüzgâra ve tipiye direnen sadece birerli kolda ilerleyen ve takati tükenmek üzere olan Türk askerleriydi.

Zemin değişkendi, ürkütücüydü, yutucuydu, renksizdi. Satılmış'ın ayaklarında karıncalanma ve sinirlerinde uyuşma vardı. Birliğin epey gerisinde kalmıştı. Hızlanmalıydı. Her şey umutsuzluğu fısıldıyordu ama direnmeli ve hızlanmalıydı.

Zemin, dipsiz beyaz bir kuyu... Zaman; yelkovansız, akrepsiz ve rakamsız...

Sıcak bir ocağın başında olsaydı şimdi. Yumuşak minderin üzerine kurulsaydı ocağın başında. Ateşin yalazı yüzünü yalasaydı. Ocağın üstünde çorba kaynıyor olsaydı. Bir de, bir de sevdikleri olsaydı ocağın başında.

Rüzgâr kaçıncı kez uğuldamıştı unuttu bu kez.

Unutmamak ne mümkün? Dudaklarından, "Allahü Ekber!" nidası daha düşmeden, diğeri uğulduyordu rüzgârın çünkü.

Yine uğuldadı rüzgâr, acı bir anne feryadı gibi.

Zira rüzgârın her uğuldayışı bir annenin yüreğine figan düşürüyordu. Rüzgârın her uğuldayışında bir ana kuzusu dizlerinin üzerine çöküp kar ortasında işaret taşı gibi öylece kalakalıyordu.

Uykusuz gecelerin isyan eden sesi gibiydi rüzgârın uğultusu. Aslında bir de hırt hırt eden zeminin sesi vardı.

Her adımda biraz daha seyrelen...

Her hırt hırt sesinden sonra bir yiğidi daha bağrına emen…

Kuruyan adımları bağrına gömen…

Ve nafile yakarışlar, serzenişler, çırpınışlar...

Birçoğu evliydi askerin. Her adımın karlı zeminde susuşu, birkaç yetimin de ağlayışı demekti aynı zamanda. Umutlar buz tutar mıydı? Umutlar buz tutuyor, buz oluyordu işte. Nice umutlar Allahüekber Dağları'nda buz olup kalakalıyordu öylece.

En son uğuldayış; bir uğultu muydu yoksa teninde hissettiği bir ürperiş miydi ayırt edemedi.

Her yanı sallanan yaşlı, ahşap bir yalı gibi sendeledi. Bacakları titredi Satılmış'ın. Kolonlarından darbe alan bir bina gibi titredi bacakları. Birden umutları da sarsıldı bedeni gibi. Rüzgârın uğultusunu duymaya çalıştı. Çünkü bu uğuldayış da hayatın sesiydi.

Rüzgârın yeni bir uğuldayışını duyunca mutlu oldu bu kez. Yine, "Allahü Ekber!" nidası döküldü dudaklarından belli belirsiz.

Tam da kendini koyuverecekti ki bu "Allahü Ekber!" nidası, kalorifer borularına yürüyen sıcak su gibi geldi tenine.

Rüzgâr uğuldadı, zemin aktı, zaman savurdu...

Durmamalıydı. Zaman gecenin ayazına gebeydi ve galiba akşam oluyordu. Çünkü zemin biraz daha solgun oluyordu gitgide. Ya da gözlerinin feri sönüyordu. Gecenin ayazı tenlere daha saldıracaktı. Aç kurtlar uluyacaktı sonra tenlere saldırmak umuduyla.

Kurtlar... uluyorlardı işte. Rüzgârın ve zeminin sesine bir de kurt sesi eklenmişti.

Evet, galiba gece oluyordu. Kurtların uluması iyi aslında, diye düşündü. Beyaz bir döşeği andıran zeminde uyuma hissini, insanın içinden alan bir sesti kurt sesi. Ölümü hatırlatan, ürperten bir ses... Çölün akbabaları neyse karın kurdu da oydu.

Rüzgâr yine bilmem kaçıncı kez uğuldayıp sustu.

Islık çalmaya çalıştı. Önündekilere bir şeyler diyecekmiş gibiydi.

Bir keresinde, "Ben ardınızdan ıslık çalarsam bilin ki donmak üzereyim demektir. O zaman bana yardım edersiniz." demişti.

Dudaklarını ıslık çalma vaziyetine getirdi. Ama yapamadı. Göğsünden kopup gelen hava olduğu gibi ağzında çıkıverdi ve buhar oldu. Tıpkı hayat gibi... Dudakları uyuşmak üzereydi. Silahını tuttuğu elinin parmaklarını oynatmak istedi. Parmakları silahının kayışında kilitlenmişti.

Uğuldayan rüzgâr mı yoksa kar mıydı? Yine havada bir uğultu...

Kar etrafta baş döndürücü hızla savruluyor, kamçı olup yüzlere değiyordu. Arz, askerlerin adımlarını merkezine çekiyordu. Lakin bir adım duraklasa bir daha yürüyemeyecek hâldeydi. Bir daha öndekilere yetişememe endişesi vardı içinde.

Yürüyüş kolundan kopmak demek, ölmek demekti. Yere düşen, karlı zeminde kalıyor ve tatlı bir uykuya dalıyordu.

Uyandırmalıydı kendisini. Yarı açık bilinci böyle diyordu. Kendini, boğulmakta olduğu kendi gölünden el vererek kurtarma çabasına düştü. Emanetin hakkını vermek için çabaladı. Evet, bu tatlı uykunun ardında

şehadet vardı. Tatlı bir hayat vardı. İçindeki önü alınmaz bir güç, onu tatlı uykuya ve tatlı hayata bundan dolayı çekiyordu sanki. Ama yaşamak için direnmezse bu intihar olmaz mıydı? İnsan, bile bile ölümün kucağına nasıl atlayabilirdi ki? Böylesi bir mücadelede kazanma kuşağında kaybetmek de vardı. Direndi...

Sonra rüzgâr kaçıncı kez uğuldadı yine, kestirmek ne mümkündü.

Katılaşmış, buza kesmiş elbise tabutunun içinde, kaputunun karalığına tutunmaya çalışan şekilsiz başını oynattı. Görebiliyor muyum acaba, düşüncesiyle buzdan kaputunun bir yerlerinde karalık aradı. Etrafı görmediğini sandı. Her tarafın boydan boya beyazlıklar içinde olmasından, kar körlüğü denen göz donmasına tutulmaktan korkuyordu. Önce gözleri, sonra kendisi donan bir arkadaşının serzenişi hiç gözünün önünden gitmiyordu.

"Neden hemen gece oldu?" diye sızlanmaya başlamıştı arkadaşı. Gözleri donmuştu oysa.

Buz tutan elbisesinin bir yerindeki karalığı görünce sevindi. Başını yeniden oynattı ve hafif göğe dikti. Kar yağıyordu, yok savruluyordu aslında kar. Veya binlerce beyaz akbaba dönüyordu başında.

Kirpiklerini, buza tutmuş bakışlarını kaputunun karalığından kaldırdı. Vücudunun kimi yerlerini hissetmiyordu. Uyandırmalıydı yüreğini, çocukluğunu, gençliğini uyandırmalıydı. Rüzgâra ıslık çalmalıydı. Islık çalmaktan hoşlanmazdı ama şimdi çalmalıydı.

Rüzgârın uğuldayıp uğuldamadığını duymadı bu kez.

Gecenin beyaz mağarasında buzdan bir taş oluyordu ayak izleri. Yürüyüş kolunda epey geride kalmıştı. Zaman, ak kefeninin üzerine kara elbisesini giymişti.

Gecenin sayısız kar oyukları, sayısız yiğidi yutmuş bir daha geri vermemişti. Allahüekber Dağları, boydan boya kabristan, zemindeki karlar şehitlere kefen olmuştu. Rüzgâr habire oyuklar açıyordu zeminin bağrında. Rüzgâr, açtığı her bir oyuğa, yeni bir askeri çağırıyordu.

Rüzgârın ölüme davet eden sesi sustu sonunda.

Bulutlar bir bir çekildi semadan. Zemin bağrını ayaza gerdi bu kez. Vakit azaldı, çok çok azaldı vakit. Rüzgârın daha önceden açmış olduğu beyaz oyuğa buzdan bir heykel gibi düştü Satılmış.

Allahüekber Dağları'nın zemini bir şehidi daha kucağına aldı.

Rüzgâr artık hiç uğuldamıyordu...

TEĞMENİN DERSİ

10. Kolordu birlikleri, Oltu'nun kuzey doğusuna doğru bir hayli ilerlemişti. Mülazım (Teğmen) Rasim'in birliği, o akşam bir köyde konakladı. Askerlerden kimi boşaltılan evlerden bazılarına kimi de ahırlara yerleştirildi. Dondurucu soğukta ahır da olsa kapalı bir mekânda olmak nimet sayılıyordu. Ama askerin moral durumu iyi değildi. Açlık, soğuk ve hastalık, askeri perişan duruma düşürmüştü. Teğmen Rasim, ne yapıp edip askerin kırılan mukavemetini toparlaması gerektiğini düşünüyordu.

O gece askerlerini köydeki evlere bir bir yerleştirdikten sonra etrafı kolaçan etmeye başladı. Bir evdeki çocukların sayısı dikkatini çekmişti. Çocukların çevre köyden gelen yetimler olduğunu öğrenince bazılarının hikâyesini dinledi. Çocukları dinledikten sonra aklında bir fikir belirdi. Hemen iki kardeşi yanına alarak askerlerinin çoğunluğunu yerleştirdiği geniş köy odasına yöneldi.

Teğmen Rasim, tıka basa dolu olan köy odasına girdiğinde yanında, çehrelerinde korku ve elemin okunduğu iki çocuk vardı. Askerlerden kimi, ahırlarda konaklamak zorunda kaldıklarından köy odasında olanlar şanslı sayılırdı. Odanın içindeki uğultu kesildiyse de öksürük korosu bir türlü susmamıştı. Bir müddet içeriyi süzdü. Çocuklar ürkek tavırlarla etrafa göz gezdiriyorlardı. Biri altı, diğeri dokuz yaşlarındaydı. Teğmen Rasim'in yüz ifadesinden askerlerine bir şeyler anlatmak istediği anlaşılıyordu. Konaklama bölgesindeki köyde odalara, ahırlara tıka basa doldurulan askerin morali bozuktu ve bir kumandan olarak bu duruma müdahale edilmesi gerektiğini düşünüyordu. Asker merak içindeydi. Öksürük sesleri azalmıştı. İki elini de bir kanat gibi açarak çocukların omzundan kavradı. Göğsünü kabartarak konuşmaya başladı:

– Yüzlerce yıldır Müslümanlarla birlikte barış ve huzur içinde yaşayan Ermeniler, Batılıların Osmanlı'yı çökertme planını uygulamaya koyması ve Rusların Doğu Anadolu'ya girmesiyle beraber bir anda mutasyona uğramış gibi değişti. Oysa Osmanlı toplumu içinde örnek bir topluluktu Ermeniler. Millet-i Sadıka (sadık millet) idi diğer adları. Bunca yıl askerlikten muaf tutulmuşlardı. Üstelik Osmanlıdaki ticarette ciddi bir pay sahibiydiler. Buna rağmen Rus ve Fransızların

oyununa gelmişler, fırsattan istifade Müslüman köyleri basarak yıldırma faaliyetlerine başlamışlardı.

Ermeni gençler, ilk defa bu savaşta askere çağrıldılar. Buraya gelene kadarki firarların kimler tarafından gerçekleştirildiği hepinizce malum. Cepheden ellerindeki silahlarla firar eden bu gençler, çeteler kuruyor ve Müslüman köylerde terör estiriyor. Bütün bu olanlar, bu savaşın haklılığını ortaya koyuyor. Şimdi şu körpe yavrulara bir kulak verin!

Teğmen Rasim, çocukları odanın ortasına kadar getirdi. Küçük olanına döndü:

– Evladım, yaşadıklarını şimdi burada anlat bakayım.

İçerdekiler de en az çocuk kadar şaşkındı. Meraktan, öksürük sesleri iyice kesilmişti. Çocuk, çukura düşmüş gözleriyle içerdekileri bir daha süzdü ve anlatmaya başladı:

– Ermeniler gelip köyümüzün etrafını sardılar. Bütün hepimizi soğukta meydana topladılar. Erkeklerin üstlerini arayıp silahlarını topladılar. Babamı ve ağabeylerimi diğer erkeklerle birlikte bir kenara aldılar. Hep birden silahlarını ateşleyip onları öldürdüler. Biz korkumuzdan anamızın eteğine sarıldık. Bütün analar, çocuklarına sarılıp çığlık atarak ağlamaya başladılar.

Sonra bütün kadın ve çocukları kendi yanlarına alıp çadırlarına götürdüler. Aralarında tartışma çıktı. Kimi "Hepsini öldürelim." diyor, kimi de "Ruslara teslim edelim onların gözüne gireriz." diyordu. Ben bizim köydeki Ermeni çocuklarından biraz Ermenice öğrenmiştim. Söylenenleri anlıyordum.

Son kararlarını anlayamamıştım. Bizi yanlarına alarak bilinmeyen bir yere götürmeye başladılar. Hava iyice kararmıştı. Bizi önlerine katıp bir vadinin kenarına götürdüler ve başladılar ateş etmeye. Anneme ateş ettiklerinde ben ağlayarak üzerine düştüm. Annem o anda üzerime kapaklandı. Kurşun benim kulağımı ve kolumu parçaladı. Ben o anda kendimden geçmişim. Benim de öldüğümü sanarak bırakıp gitmişler.

Kendime geldiğimde cesetlerin üzerindeydim. Soğuktu. Üşümüştüm. Etrafta sessizlik vardı. Acılar içindeydim. Kanamam durmuştu. Kulağımda kocaman bir kan topağı vardı sanki. Anamın başucuna oturup sessiz sessiz gözyaşı döktüm. Ölenlerin üzerinden giyecek alıp bir kovuğa sığındım. Anamın üzerinden bir şey alamadım. İçim acıdı. Sonra sabah oldu. Güneş doğdu. Bir yere gidemedim. Nereye gidebilirdim ki? Anamın başına oturdum yine ağlamaya başladım. Kaç saat geçti bilmedim. Birden aha bu emmimin oğlu geldi. O da Ermeniler gelince samanlığa saklanmış. Sonra

da bizi aramaya çıkmış. Beraber başladık yürümeye. Çevremizde canlı insan yoktu, etrafta sadece cesetler vardı. Biz, iki çocuk el ele tutup iki gün yolculuk ettik. Gece, el ele tutuşup uyuduk.

Açlıktan yaralarımın sızısını bile duymuyordum. Birden bir çocuk gördük. Davar güdüyordu. Ermeni olabilir diye korktuk. Bu çocuk Türkçe konuştu. Yanımıza yaklaştı. Beni yaralı görünce bizi köyüne yani buraya getirdi.

Tıka basa dolu köy odasında çıt çıkmıyordu. Herkes derdini unutmuş, bu iki yavrucağın yaşadıklarını dinliyordu. Kimisi kendi çocuklarını hatırlamıştı ve ağlamaya başlamıştı.

Teğmen Rasim, tekrar çocukların ellerinden tutarak onları dışarı çıkardı. Yeniden içeriye girdiğinde yine yanında altı yaşlarında bir çocuk vardı. Onu da ortaya getirdi ve şefkatle saçlarını okşayarak seslendi:

– Evladım başından geçenleri bu asker ağabeylerine anlat bakayım!

Çocuk, yaşının çocuğu değilmiş gibiydi. Yüzünün kemikleri ortaya çıkmıştı ve yaşından daha olgun gözüküyordu. Yaşadıklarından sonra yüzündeki çocuk neşesi silinmişti. Ürkek ürkek anlatmaya başladı:

– Ermeni Çeteler bizim köyü yağmalamaya geldiler. Köyün bütün erkeklerini evlerden topladılar. Karşı gelenleri vurdular. Babam karşı koyunca onu da vurdular. Koyunları ve malları da alıp hepsini götürdüler. Köyde hiç erkek kalmadı.

Sonra herkesi toplayıp köyün ahırlarına doldurdular. Ahırların etrafına ot yığınları yığdılar, üzerlerine de gaz döküp ateşe verdiler. İnsanları diri diri yaktılar. Bizim evin ahırında elli kişi vardı. Duman ve ateş ahırı sardığında, millet başladı öksürüp bağrışmaya. Herkes boğuldu. Anneler çocuklarının üstüne kapaklandı. Ahırdakilerin büyük bir kısmı boğularak öldü. Ahırın çatısı çöktü; çöktü, ölülerin üzerine düştü. Keşke ben de yansaydım.

Çocuk, burada durdu. Hıçkırarak ağlamaya başladı. Herkes ona bakıyordu. Teğmen Rasim çocuğu teskin etmeye çalışmadı. Çocukla göz göze geldi. Teskin olan çocuk biraz sonra yeniden anlatmaya durdu:

– Büyük anam, duman ahıra girmeye başladığında çocukları topladı. Hepimizi yüzüstü yere yatırdı. Analarımızı da üstümüze yatırdı. Anam, kardeşim ve benim üstüme yatmıştı. "Bunlar sızlasa da kalkma üzerlerinden." dedi anama. "Hiç olmazsa çocuklarımızdan bazısı kurtulur. Soyumuz devam eder de Ermeni'nin hevesi kursağında kalır. Allah büyüktür." dedi.

Ahırın pisliğinin içinde nefesimiz kesilmek üzereydi. Birden ahırın kirişleri yanınca dam çöktü. Ahırın üstünde bir delik oluştu. Alev ve duman o delikten dışarı çıktı. Bize de hava geldi. Anam üstümde cansız yatıyordu. Büyük anam çöken damın altında kalmıştı. Ben kardeşimi elinden kolundan tutarak dama çıkardım. Yanmış kirişlerin, cesetlerin üzerine basarak o gedikten dışarı çıktık. Dışarı çıktığımızda Ermeni çetelerinin çember yapmış dans edip eğlenmekte olduklarını gördük. O oyunu oynarken bizi görmediler. Ben erkek kardeşimi sırtıma alıp kaçtım. Dere kenarındaki sazlığa saklandık. Karanlık basınca da kardeşimi alıp kaçtım. Ne kadar zaman, ya da nereye kaçtığımızı bilmiyorduk. İki gün dağlarda ağlayıp durduk. İki gün sonra bir köy gördük. Minaresi vardı köyün. İşte bu köy! Böylece kurtulduk.

Teğmen Rasim, üst üste duran askerlere seslendi:

– Arkadaşlar, şartlarımız malum. Ama durum da bundan ibarettir. Bu çocukların söylediklerine ilave edecek başka söze gerek yoktur. Lakin birliklerden neden firarlar olduğunu bu çocukların söyledikleri açıklıyor. Bunlar aramıza sızıp casusluk dahi edebilirler. Dikkatli olun. Firar etmeye kalkanlar için hemen vur emri vardır. Gözlerinin yaşına bakmayın.

Arkadaşlar, bu vahim durumun vatanın dört bir yanını sarması muhtemeldir. Firar edenler, düşmanın evlerinin kapısına gelmesini mi bekleyecekler. Biz düşmanın işini burada bitiremezsek düşman evlerimizin kapısına dayanacaktır. O zaman bu çocukların yaşadıklarını sizin çocuklarınızın ve yakınlarınızın yaşamayacağını kim garanti edebilir. Savaş zorluk demektir. İmanlı bir neferi hiçbir zorluk yıldırmamalı. Unutmayın Allah, sağlam iman sahipleriyle beraberdir.

Bu hâdise ve konuşma üzerine askerin kimi, yolda birlikten firar edenleri düşündü. Kimiyse böyle bir zulüm varken insan çoluk çocuğunu nasıl merak etmez diye kaçanlara hak verdi. Kimi memleketlerindeki Ermeni komşuları; demirci Arnik'i, nalbant Hırant'ı, kalaycı Nubar'ı düşündü… Durum, giderek daha dramatik hâle geliyordu.

Acı, çift taraflı keskin bir bıçak gibi burgulandı içlerde. Lakin Allahüekber Dağları'nı aşmaktan ve düşmanı ininde mağlup etmekten başka çare yoktu.

ÖLDÜĞÜM AN BU ANDIR

Dere kenarındaki salkım söğüdün dalları arasına gizlenmişti. Göğsü bir kuşun göğsü gibi korkuyla inip inip kalkıyordu. Pembe yanaklarına korkunun kızıllığı vurmuştu.

Ak Dağ'ın üzerindeki bulutları önüne katan savurgan rüzgâr, azgın çayın suyunu yalıyordu. Salkım söğüdün dalları, ağıta durmuş acılı bir annenin elleri gibi suya inip inip kalkıyordu. Çınar ağaçlarının dallarından havalanan birkaç karga, havada dönüp durmaya başladı. Ayşe Gelin titriyor, gözlerinde korku ışıyordu.

Osmanlı Ordusu'nun Sarıkamış'ta mağlup olmasından sonra Ruslar, Doğu Anadolu'daki birçok şehri işgal etmişti. Ruslarla işbirliği hâlinde olan Ermeni çeteler, savunmasız Müslüman köyleri basarak akla gelmedik zulümler yapıyorlardı. O gün, zulüm senaryolarından biri daha cereyan etmişti.

O gün köyde, yaşlı çaresiz insanların meydana getirdiği ağıt korosu vardı. Oğullarını Allahüekber

Dağları'nda kaybeden annelerin dudaklarındaki ağıt, çaresizlik üzerineydi. Gelinlerinin ve kızlarının Ermeni çeteler tarafından kaçırılmasını hazmedemeyen ihtiyar dedeler, gözyaşlarını ve çaresizliklerini hanımlarından saklıyorlardı.

Gelini kaçırılanlardan olan Şamil Dede de boş bir çuval gibi olduğu yere yığılmıştı. Elleri titriyor, yüzüne bulgur bulgur ter yürüyordu. Çaresizlik, içinde kıvranan keskin bıçaktı. Karşıda duran Ak Dağ, gözlerinde kararıverdi birden. Ermeni çetelere yataklık ettiğindendi Ak Dağ'ın gözünde kararması. Ak Dağ'ın zirvesinden bir bulut havalandı gönlünde yoğunlaşıp gözlerine indi. Sessizce ağladı hanımından habersiz.

Birden gözlerini Ak Dağ'ın zirvesine dikerek kanlı kanlı baktı. Dudaklarından dökülen dua mırıltıları, sabrını perçinliyor, hışmını dizginliyordu. Söylenmeye durdu:

– İhanet ha! Sizin insanlığınız böyle miydi ha? Birlikte yaşamak artık hayal oldu. Düşmanın işgalinden güç alıp komşunun namusuna el uzatmak, canına kıymak reva mıdır? Kul çaresiz kalsa da Allah buna razı olur mu hiç!

Akşamın alacası etrafı sarmıştı. Ayşe Gelin suyun içinde titriyordu. Gökyüzünde dönüp duran kuşlar yuvalarına çekilmeye durdu. Hava kararmıştı. Ayşe Gelin titreyerek sudan çıktı. Ayazın, tenini bir jilet gibi kesmesine aldırış etmiyordu. Yüreğinin acısı bedeninin acısını gölgeliyordu.

Henüz on sekizindeydi Ayşe Gelin. Evliliklerinin daha birinci ayında eşi Ahmet, gönüllü olarak Sarıkamış'a giden Osmanlı birliklerine katılmıştı. Ahmet, eşini ihtiyar babasına 'Ayşe önce Allah'a sonra sana emanet baba.' diyerek baba ocağına bırakmıştı.

Gecenin kara örtüsünü bürünüp köye yöneldi Ayşe Gelin. Köyde kimseler görünmüyordu. Evlerinin önüne geldi. Titreyen ellerini kapının mandalına uzattı. Kapı kapalıydı. Oysa köyde kapılar hiç kapanmazdı evvel. Yüreklere dolan korku, kapılarda sürgü olmuştu. Ürkek ürkek vurdu kapıya. İçerden ses gelmedi bir zaman. Titrek sesiyle kapı aralığından seslendi:

– Baba benim, Ayşe!

Yüreği hopladı Şamil Dede'nin bir an. Kapıyı hafif araladı. Telaşlı bakışlarla dışarıyı süzdü. Aceleyle içeri aldı gelinini.

– Şükür Rabb'ime! Nasıl oldu, nasıl kurtuldun ellerinden kızım!

Gözyaşlarını saklayamadı bu kez. Hıçkıra hıçkıra sarıldı gelinine. Ağlaması inler gibiydi. Ayşe Gelin kocaman bir sükûttu. Gözlerinin hüzünlü karasına kızıllık yürümüştü. Omuzları düşmüştü.

– Köprüden geçerken Göksu'nun sularına bırakıverdim kendimi. Onların elinde kalmaktansa bu daha iyiydi. Rabb'imin yardımıyla da kurtuldum. Diğerlerini götürdüler öylece.

Şamil Dede alnından öptü gelinini.

* *

Ayşe Gelin'in, o günden sonra kendisiyle beraber kaçırılan gelinlerin ve kızların çığlıkları kulaklarında hep acı acı yankılandı. Acı, sessiz bir çığlık olup içinde yankılandı sonra. Islak gözlerini erinin gittiği yollara dikti günlerce. Bütün yollar, cepheye giden yollardı artık.

Bir akşam alacasında köyün altından uğursuz atlılar belirdi yeniden.

Yine, içinden sessiz bir çığlık havalandı Ayşe Gelin'in. Telaşlandı. Eli ayağına, dili damağına dolandı. Yüreği, avcının tuzağına düşmüş ürkek bir tavşanın yüreği gibi, gümbür gümbürdü. Yürek gümbürtüsü, sesine yansıdı. Yan odaya koştu. Şamil Dede Kur'ân okuyordu.

– Geliyorlar, yine geliyorlar baba, diye acı acı inledi.

Kur'ân-ı Kerîm'i kapatmadı Şamil Dede. Onun kapanmasını hiçbir düşman sağlayamazdı zira. Yüzüne hiddet, gözlerinin akına kan yürüdü yine. Yerden kollarıyla destek alıp dermansız dizlerinin üzerinde doğruldu. Kapı önünde duran bastonunu bir savaş aleti gibi kavradı. Karısı çaresizce dövünmeye durdu. Gelininin acı dolu kara gözlerine takıldı gözleri. Acı dolu tedirgin bakışlarında izin talebi vardı.

– Ben karşı tepedeki mağaraya gidiyorum baba, dedi.

Şamil Dede'nin sesi, kabaran göğsünde düğümlendi. Bakışlarıyla "Var git kızım." dedi.

Ayşe Gelin, hızla dışarı çıkıp tepeye vurdu kendini. Sessiz çığlıklara tutulmuş bir kuştu sanki.

Atlılar köye girdiklerinde evler taş suskunluğundaydı. Korku, kapıların ardında kilit üstüne kilit olmuştu.

Ayşe Gelin, tepenin eteğindeki mağaranın koyu karanlığını örtündü. Atlıların, dizginlerinden boşanmış vahşi canavarlar gibi sağa sola saldırmalarını seçebiliyordu. Yanaklarına doğru sicim gibi süzülen yaşlar, kara gözlerin akını kızıla çevirmişti. Dudaklarında temposuz dua mırıltıları vardı. Çömelip tortop oldu.

Göğsünde kilitlediği kolları bir körük gibi inip inip kalkıyordu.

Birden gecenin karanlığı hoyrat naralarla ve acı çığlıklarla çalkalanmaya başladı. Alevler yükseldi sonra evlerden. Çığlıklar katmerlendi, katmerlendi... Her çığlık, kor bir demirin yürekte burgulanması gibi dağladı Ayşe Gelin'in yüreğini.

Gecenin üzerinde beyazlık ağdığında, çığlıklar yerini çaresiz iniltilere bırakmıştı. At sesleri, hoyrat naralar havayı kirletmiyordu artık.

Aydınlık gelince karanlık kaçarmış. İlk ışığın vurmasıyla köye yöneldi Ayşe Gelin. Yürümüyordu sanki. Tepeden köye doğru sürünen bir acıydı.

Köye ulaştığında, yangının alevleri yüreğine değdi. Evler; ateşi kesilmiş, küllenmiş ocaktı. Kapının mandalına uzanmadı eli bu kez. Ne kapı vardı evlerinde ne dam. Sadece yanmış yıkılmış duvarlar. Bütün evlerin alevi yüreğine dolmuştu sanki. Şamil Dede yanmış, cansız kara bir yığındı kapının eşiğinde. Elinde bastonu vardı. Anası enkazın altında yanmış bir yığın...

İçinden alevli, acı bir çığlık havalandı Ayşe Gelin'in. Kuruyan gözpınarlarından iri iri damlalar sağılıp indi yeniden.

Ayşe Gelin yıkıntılar arasında hayata tutunmaya çalıştı. Yıkıntılar arasında yalnız başına geçen hayatına değil ama köye, yeşili müjdeleyen taze bir bahar geldi.

Gecelerin ucu günlere, günlerin ucu gecelere değip durdu. Zaman su misali aktı.

Yine bir akşam alacasında köyün aşağısındaki yoldan bir karaltı belirdi.

Gözlerinde korkunun izleri yoktu bu kez Ayşe Gelin'in. Gözleri kuruydu. Köyde kendinden başkaca bir canlı yoktu. Kuru gözlerini göğe dikti. İnler gibi duaya durdu.

– Bana bir umut ışığı gönder Allah'ım, dedi.

Sonra yanmış enkaz yığını evlere, sonra uzaktaki karaltıya çevirdi başını. Derin derin soluklandı. Eline bir bıçak geçirdi. Sımsıkı kavradı bıçağın sapını, kuvvetlice sıktı. Kaçıp saklanmayı düşünmüyordu bu kez. Karaltı iyice yaklaşmıştı.

Birden…

Buruk bir gülümseme belirdi dudaklarının kenarında. Sevinmek de nasıldı ki! Gülmeyi ve sevinmeyi unutmuştu. Kara gözlerinin kırmızılık değen akına ışık yürüdü.

Karaltı iyice belirginleşmişti. Karaltının yüzünde keder, gözlerinde şaşkınlıkla karışık bir acı vardı.

Adam, sanki kolu kanadı kırılmış gibiydi. Köye bakındı, önünde durduğu eve bakındı. Köy, sanki baştanbaşa mezarlıktı.

Adam, onca ölüm acılarından sonra şimdi de can evinden vurulmanın acısını yaşıyordu.

Gözleri, buz üstüne damlamış bir mum gibi donup kaldı köyün üzerinde.

Ayşe Gelin'in yüzünde yaktığı nice ağıtların izleri vardı. Gözlerinde buruk bir pırıltı belirdi. Saklandığı barakadan dışarı çıktı. Adama yöneldi:

– Rabb'ime şükür, sağ salim geldin ha yiğidim, dedi.

Ahmet'in gözlerinden birbiri ardınca yaş döküldü.

– Geldim ya Ayşe'm geldim! Geldim emme bu nasıl gelmedir bilmem. Onca düşman mermisi arasında ölmedim. Yaban ellerinde onca sürgünlükler yaşadım ölmedim. Onca düşman takıldı peşime ölmedim. Onca karlı dağlar aştım, ölmedim.

Benim öldüğüm an, bu andır Ayşe'm!

MERHAMET

Vakit akşamı vuruyordu… Karargâh binasının önü ölüm sessizliğinde... Binanın içinde bağırmalar… Kulaklar içerden yükselen seslerde… Birkaç asker ateş yakıyordu. Soğuk, öldürmeyen kıvamda...

Halit, toprak damlı karargâh binasının duvarına sırtını dayamış, bir yıl önce Yemen cephesindeyken anasından gelen mektubu kim bilir kaçıncı kez okuyor, hüzünleniyor, öfkeleniyor, dudaklarını kemiriyordu…

"Sen cepheden muzaffer olarak sağ salim dönesin diye, oğlunun adını Muzaffer koyduk." diyordu anası. "Sen babasız büyüdün o babasız büyümesin bari."

Halit'in içinde bir acı dolanıyordu. Çocukken belleğinde kalan babasının sesini duyuyordu. Sefalet içindeki anasını, eşini, yavrusunu düşünüyor. Aklına bin bir türlü düşünce seğirtiyordu:

"Bunca yıldır cepheden cepheye koşturmadayım. Ya bu kaçıp gidenlere ne demeli? Ben vatana olan

borcumu ödedim sayılır. Hele şu yükselip duran Allahüekber Dağları? Ben de kaçıp gitsem Allah bana bunun hesabını sorar mı ki? Bir yola koyulduk ki gitsen gidilesi, dönsen dönülesi değil."

"Tövbe tövbe..." diye kendi kendine hayıflandı sonra. Aklından geçenlerden dolayı utandı kendinden.

Anasıyla yaşadığı acı dolu, sefalet dolu günleri hatırladı Halit yine. Oğlunu düşündü yeniden. Şimdi iki yaşında olmalıydı.

Karargâh binasının ahşap kapısı hızla açılınca irkildi. Hemen doğruldu. Kumandan kapıdaydı. Boyun damarları şişmiş, öfkenin kızıllığı gözlerine yansımıştı. Kumandanla göz göze geldi bir an.

– Asker, al bu içerdeki haini şu tepenin ardındaki derede cezasını ver.

Halit'in benzi kar beyazı... Yutkundu, hafif başını salladı. Bir saattir sorguya çekilen asker için hüküm verilmişti. Yüzlerce arkadaşları karların bağrına düşüp kalan askerler, bir firari asker için verilen bu hüküm karşısında sarsılmadılar. Lakin Halit'in içinden bir şeyler aktı o an.

İçeri girdi, askeri önüne kattı. Başı yerdeydi askerin. Yakalandığı için hayıflanıyordu belli ki. Geride kalanlar suskun... Hava kararmaya yüz tutmuş…

Kumandan ardı sıra bağırdı:

– Sakın ola gözünün yaşına bakmayasın hainin.

Kumandan etrafındaki askerlere dönerek söylenmeye durdu bu kez:

– Ne zaman ki Osmanlı, Ermeni tebaayı askere almaya başladı, ordudan firarlar arttı. Bunun önünü almazsak hâlimiz nice olur?

Halit'in adam vuracağına kanaat getiremeyen kimi arkadaşları şaşkınlık içindeydi. Halit'in içinde yağlı kurşun yangını... Vurmadan dönerse hâli nice olurdu. Ya vurursa!

Elini göğsüne bastırdı. Anasının mektubunun hafif kabartısını, yok yok sıcaklığını hissetti.

"Allahüekber Dağları'nı aşıp düşmanın işini on gün sonra bitireceğiz." diyordu kumandanı. Onca yıl cepheden cepheye koşturup durduğundan, hasretin bitmesine ramak kala başına bir iş gelsin istemiyordu. Önünde yürüyen askere baktı. İçi karardı, yüzüne ateş yürüdü. Bir canı almak kolay mıydı? Vebali kumandanın boynuna, diye durumu kabullenmeye çalıştı.

"Hem de Ermeni'ymiş." diye söylendi. Kasabadan tanıdığı Ermenileri getirdi gözlerinin önüne. Ne kadar iyi insanlardı oysa. Bu insanları Osmanlı'dan böylesine koparan, böylesine ihanete sürükleyen neydi ki acaba?

Can almak, ne yaman şeydi! Yutkundu. Firari asker, başı yerde karları eze eze yavaşça yürüyor, her hâliyle ölümü kabullenmiş gözüküyordu.

Yüreği burgulandı. Acı acı baktı askerin ardından. Sonra oğlunu, anasını, eşini düşündü. "Ya vurmazsam ne olur?" diye inledi.

Firari asker dönüp baktı bir an. Sesi yüksek çıkmıştı anlaşılan. Yürümesini işaret etti firari askere. Sonra hafif bir türkü tutturdu. Vurdumduymaz davrandı. Türkü biter bitmez, düşüncelerin girdabına düştü yine.

Silahının kayışını sımsıkı kavradı. İçindeki merhametin yatağına su yürüdü yeniden. Emir, emirdir diye geçirdi içinden bu kez. Hem vatan böylesine bir tehlike içindeyken korkakların yaşamaya hakkı yok. Biz cephelerde ölürken korkaklar sağ kalıp çocuklarımıza zulmedecekler belki de, diye düşündü. Düşüncelerden yorulmuştu artık. Hiçbir şey düşünmek istemedi bir an, ama olmadı.

Ben bu firariyi vurmayıp da başıma bir iş gelirse bizimkilerin hâli nice olur. Onlara kim sahip çıkar, diye kendini toparladı. Sonra, "A ahmak herkesin sahibi Allah değil mi? İki yıldır kim sahip çıkıyorsa O sahip çıkar." diye hayıflandı. Kendi kendine hayıflandı hayıflanmasına ama iki yıldır haber alamadığı ailesinin durumunu da bilmiyordu ki!

Dere yatağına gelmişlerdi.

"Tarlayı da sürememişlerdir." dedi kendi kendine. Sahi iki yıldır ne yer ne içerdi ailesi. Cephede kalan babasının tek evladıydı. Kim işlerini görürdü ki onların. Az kalmıştı işte. Beş on gün sonra iş bitecek, bir zaman sonra da terhisini alacaktı.

Merhamet ve endişe bir alev olmuş yanıyordu Halit'in içinde. Yüreğini yokladı yine. Hayır, ne olursa olsun verilen emri yerine getirmeliydi. Savaşın kuralıydı bu. İhanetin cezası ölümdü. Bunca yılın kuralını kendisi değiştirecek değildi ya. Kendi kendisiyle cebelleşmeyi bir türlü noktalayamadı.

Hava kararmıştı. Uzaklardan kurt ulumaları geliyordu. Gökyüzü açıktı ve etrafta hafif bir esinti vardı.

– Dur, dedi firariye.

Sesine kararlı bir ton vermeye çalışmış ancak bunu başaramamıştı. Firari er tedirgin adımlarını noktaladı, öylece kalakaldı. Soluğunu tutarak bekledi.

– Dön!

Firari er yüzünü yavaşça döndü. Gözlerinde korkunun en kesif ifadesi vardı. Bıyıkları yeni terlemeye başlamış genç bir askerdi bu. İntikal esnasında birkaç kez gözüne ilişmişti.

Soluklarını tutarak birbirlerine bakakaldılar öylece. "Daha çocuk sayılır, nasıl vurulur bu." diye geçirdi içinden. Tedirgindi. Silahını sıkıca kavradı, doğrulttu.

Vicdanıyla debelenmeye durdu. "Bunun ölmesinin vatana ne faydası olur ki?" diye düşündü. Dikkatle firari askerin yüz ifadesini incelemeye başladı. Donuk, ölümü kabullenmiş bir hâli vardı.

Başını çevirip etraftaki tepelere baktı. Sonra başını salladı iki yana. Benim umudum bu askerin umudunun bittiği yerde olmamalı, diye düşündü. Firari er, ölümle burun buruna olduğunu unutmuş şaşkın şaşkın Halit'in tuhaf tavırlarını süzüyordu.

Şimdi bir can alacaktı. Gözlerine baktı hedefin. Neler hissediyor acaba, diye geçirdi içinden. Babası, babası da cephede vurulurken neler hissetmişti acaba? Sanki karşısındaki babasıymış gibi düşündü bir an.

"Can almak ne zor şeymiş böyle." diye söylendi kendi kendine.

Namluyu iyice doğrulttu bu kez. Firari asker gözlerini kapadı. Bir heykel gibi kaldı öyle. Bir daha dünyaya bakamayacak diye geçirdi içinden. Kim bilir hangi umutlara kapamıştı gözlerini. Umutlar vurulabilir miydi böyle! Umutlar vurulmamalıydı.

Ya ailesi?

Birden silahını karşı yamaca doğrultup ateşledi Halit. Yankılı bir gümbürtü, yamaçtan yamaca dolaştı.

Firari er gözleri hâlâ kapalı öylece duruyordu.

– Aç gözlerini, dedi Halit.

Firari er şaşkın şaşkın bakıyordu.

– Say ki seni vurdum, kar altına gömdüm. Şimdi sessizce uzaklaş buradan. Şansın varsa donmadan bir barınak bulursun kendine. Bundan ders almışsan geride gelen bir birliğe katılırsın.

Askerin gözbebekleri ışıdı birden. Üzerindeki asker elbisesi alınmıştı. Bir mintanı vardı ve titriyordu. Yine de sevindi öldürülmediğine.

– Şimdi uzaklaş buradan, diye işaret etti Halit.

Kurt ulumaları artmıştı. Birden durmasını söyledi. Kasaturasını uzattı.

– Bunu al, önüne yabani hayvanlar çıkarsa lazım olur.

Bu merhamet gösterisi, firari eri şaşkına çevirmişti. Gözbebeklerinde, anlaşılması güç karmakarışık duygular ışıyordu. Bakışları, donuk, durgun ve biraz da umut doluydu. Kasaturayı aldı öylece bekledi.

Silahını omzuna astı Halit.

– Haydi, herkes yoluna, diyerek geri döndü.

Birden böğründe duyduğu acıyla gözleri belerdi Halit'in. Bir acı, bir acı daha…

Geriye döndüğünde, firari erin hain bakışlarıyla karşılaştı. Bağırmaya çalıştı. Göğsünden aldığı son kasatura darbesiyle yığılıverdi yere.

Firari er, alelacele Halit'in üzerindeki elbiseleri çıkardı. Silahını omzuna atarak dere yatağına doğru hızla uzaklaştı.

Halit'in bilinci hâlâ yerindeydi. Vücudundaki kan yavaş yavaş karların üzerine sızıp bedeninden canı çekilirken gökteki yıldızlara bakarak umutlarını düşünüyordu. Haine merhamet, mazluma zulüm etmekti demek ki. Bilemedi bunu Halit. Gökteki yıldızlar da umutları gibi bir bir söndü.

Biraz sonra gözleri gökteki son yıldızın üzerinde donakaldı.

ATEŞTEN MECİDİYELER

Savurgan tipi yeğinlemiş, Allahüekber Dağları'nın eteklerindeki intikal uzamıştı.

Etrafta savrulan sadece beyazlıktı. Rüzgâr, beyaz zeminin üzerindeki ince karları etrafa savuruyor, her yeri döne döne süpürüyor, gözlerin görebileceği bir siyahlığın ortada hüküm sürmesine izin vermiyordu.

Hemen önündeki, damında kar elenen toprak evi fark edince durdu. Gözleri evin kapısını aradı. El yordamıyla kapının mandalını buldu. Mandalı kavrayamadı eli. Tüfeğinin dipçiğiyle kapıya vurdu. Kapı ardından yavaşça açılınca sevindi içten içe. İçerde bir öksürük korosu vardı. Bir ahırdı burası. Tezek kokulu ama sıcak…

Kendini bulduğu ilk boşluğa bir çuval gibi bıraktı. Tipinin sadece sesi kalmıştı. Takati tükenmiş, bedenindeki son fer çekilmişti sanki.

Bir köşede yanan çam çırasının ışığı duvarda akislenirken içeriye loş bir aydınlık veriyordu. Kimi öksürük

nöbetine engel olamıyor, kimi yanındakine derdini anlatıyor, kimi donma tehlikesi geçiren arkadaşının ayaklarını ovalıyor, kimi tutulduğu öksürük nöbetinden kendini alamıyor, kimi dua okuyor, kimi de ateşler içinde inliyordu.

Mehmet Ali'nin omzuna dost bir el dokundu. Fersiz gözlerle omzuna dokunan elin sahibine baktı. Donuk gözlerinde geçici bir ışık parladı o an. Öyle ya karşıda düşman varsa, hele bir de çaresizlik varsa dosta ihtiyaç vardır. Çünkü dost dostun ruhunu umuduyla, cesaretiyle, imanıyla besler.

– Vay toprağım, seni Allah gönderdi.

– Gardaş sen ateşler içindesin.

– Gayrı benden hayır yok Hakkı gardaş.

– Öyle konuşma hele Mehmet Ali.

– Öyle öyle Hakkı gardaş, bu tifo illetinden şu âna kadar kurtulan var mı ki?

– Allah'tan ümit kesilmez gardaş.

– Allah'a can kurban… Şimdi senden bir isteğim vardır Toprağım. Senden başka bir memleketlim yok burada. Bilirsin köylerimiz yakındır. Askere gelirken perişanlık olmasın diye üzerime biraz mecidiye aldıydım. Bir kısmı hâlâ üzerimde duruyor. Üç evladım var.

Şimdi yetim kalacaklar. Perişanlık çekmesinler. Sen sağ dönersen eğer Musabeyli Boğazı Köyü'ne var, bu emanetimi çocuklarıma ilet.

– Dur hele öyle konuşma gardaş!

– Sen şu düğmelerimi çöz hele. Mintanımın iç cebinde on mecidiye var onları al. Ben hâlimi biliyorum.

Hakkı, mecidiyeleri alıp iç cebine yerleştirdi.

– Şimdi sen beni bu köşede bırak gardaş. Hastalık sana da bulaşmasın.

O gecenin sabahında uyandıramadı Mehmet Ali'yi, Hakkı. Başucunda sessiz bir ağıt oldu.

– Gardaşım, sen emanetini bana bıraktın ama ya benim başıma bir iş gelirse bu emanetleri kime bırakacağım, diye gözyaşı döktü.

* *

Bir zaman sonra Ruslara esir düştü Hakkı. Dört yıl esarette kaldı Sibirya'da. Nihayet bir kış bitiminde esir kampından iki arkadaşıyla kaçtı. Geceleri yol alıp gündüz mağaralarda, izbeliklerde saklandı. Bu çileli yolculukta üzerindeki emanet paraları çoktan tüketmişti.

Yıllar sonra, bir garip adam olarak döndü köyüne. Sefalet boydan aşıyordu. Değil borcunu ödeyecek para, çocuklarının karnını doyuracak yiyecek dahi yoktu.

Günlerden bir gün yüreğinin telleri iyice gerildi Hakkı'nın. Mehmet Ali'nin hüzünlü bakışları gözlerinin önünden hiç gitmiyor, sivri bir bıçak ucu gibi yüreğini acıtıyordu. İçinde yankılanan bir uzun ses, Musabeyli Boğazı'na çekti ayaklarını. Gördüğü ilk kişiye Mehmet Ali'nin evini sordu. Başı yerde sürüdü ayaklarını. Toprak damlı evin önünde tortop olmuş bir ihtiyar kadın gördü.

– Mehmet Ali'nin evi burası mıdır ana, dedi.

İhtiyar kadın canlandı birden.

– Oğlumdan haber mi vardır yoksam, a oğul, dedi.

– Ver elini öpeyim ana, dedi Hakkı. Ben Mehmet Ali'nin asker arkadaşıyım.

Sesi titredi ağlamaklı.

– Uy Mehmedim, dedi kadın.

Hakkı'nın boynuna sarıldı kadın. Hakkı'nın yüreğinde bir yağlı kurşun yarası oldu bu ses.

– Anlat hele oğul, Mehmet Ali'mden haber mi getirdin?

Boş bir çuval gibi çöktü Hakkı, kadının yanına. Evin önünde ayakları çıplak, üst baş perişan iki üç çocuk oynuyordu.

– Aha bunlar Mehmedimin emanetleri. Kurban olam, anlat hele oğul!

– Askerde beraberdik, ben esir düştükten sonra göremedim onu daha. Daha dönmedi demek!

Anlatamadı, dili varmadı. O ananın ümidini büsbütün söndüremedi. Sonra susuverdi. Ağzına kilit vurulmuş gibi… Sonra çocuklara baktı. Kadının gözleri uzaklara dalınca başını dizleri arasına aldı, yumuldu. Babasız evlerinde anasıyla yaşadıkları acıyı duydu Hakkı. Beyni karıncalanıyordu. Helallik dileyip kalktı. Köyüne yöneldi.

"Kuru kuruya helallik dilemekle, helallik olmaz, Hakkı!" diye söylendi kendi kendine. Onca savaş, onca esaret günlerinde böylesine bir çaresizlik yaşamamıştı.

"Oy dünya, oy karanlık dünya!" diye diye kabaran yüreği göğsüne sığmaz oldu. Kime söylese derdini çare değil. Kendi sesini kendi yüreğine saldı.

"Düşman, dedim koşturdum cephede kan ter içinde. Hasret, dedim koşturdum esaret yollarında. Ekmek, diye çırpınıyorum çaresizlik içinde."

Mehmet Ali'nin çocuklarını getirdi gözlerinin önüne. Sonra acı acı bakan gözlerini. Sonra emanet aldığı on mecidiyeyi.

"Bu hak üzerimde kalarak ölürsem gözlerim açık gider." diye inledi yine. Çaresizce dişledi dudaklarını.

Dudaklarından bir acı kalkıp bütün bedenini sardı.

Bir tutam çaresizlikti Halil.

Kızı Gülpembe bir sabah yatağında ölü buldu onu. Gözleri açıktı Halil'in.

Gün döndü, yıllar yıllara girdi. Yokluk hâlâ devam etse de eller işlemeye, dişler dişlemeye başladı. Sefaletin ve çaresizliğin girdabı ellerini insanların yakasından biraz olsun çekmişti. Hakkı'nın kızı Gülpembe'ye bir hâller oldu. Yemeden içmeden kesilmiş uykuya varmaya korkar olmuştu. Uykusuzluğun bedenini kuşattığı bir gece, babasını gördü.

Çaresizlik içinde inliyordu Hakkı. "Kızım, diyordu, ben burada zordayım. Bir şehidin hakkıyla geldim Allah'ın huzuruna. Musabeyli Boğazı'ndan Sarıkamış şehidi Mehmet Ali'nin üzerimde kalmış on mecidiye borcu vardı. O borcu çocuklarına öde de beni bu azaptan kurtar. Görüyorsun sıkıntı içindeyim."

Sabah ezanıyla, yine kan ter içinde uyandı Gülpembe. Namazını kılıp günün ağarmasını bekledi. Oğlunu yanına alarak Musabeyli Boğazı'nın yolunu tuttu. Mehmet Ali'nin çocuklarını buldu. Ev bark sahibi olmuştu her biri.

Böyleyken böyle dedi. "Ben de yokluk içindeyim. On mecidiyem yoktur ama işinizin ucundan tutayım da

helalleşelim. Babamı bu azaptan kurtarmak yaman bir borç oldu bana. Günlerce ayrılmadı oradan Gülpembe. Her işlerine koştu. Tek tek helalleşti Mehmet Ali'nin mirasçılarıyla.

Günler sonra köyüne gelip derin bir uykuya daldı Gülpembe. Babası karşısında gülümsüyordu bu kez. "Kızım, Cennet'le aramda on mecidiye engel vardı. Şimdi Cennet bahçelerindeyim." diyordu.

Gülpembe o günden sonra huzurlu uyudu.

BABANIN DOKUNUŞU

O gün köyün mahşeriydi sanki. Bütün köylü de köy meydanındaki mahşer yerindeydi. Kadınlar ağlıyor, çocuklar analarının eteklerine yapışmış, askere gidenlerin yüzlerinde gururlu bir eda ama gözleri buğulu...

Seferberlik davulu çalınandan sonra köyün bütün erkeklerine sefer emri gelmişti.

Köy meydanının hemen ortasındaki camiinin imamı avlunun yüksekçe bir yerine çıkarak duaya başladı. Eller semaya kalktı ve duaya hep birlikte "Âmin!" denmeye başlandı. Her "Âmin" sonrasında yere yüzlerce kadın ve çocuğun gözyaşları damlıyordu. Azıklar hazırlanmış, levazımat bohçalara konulmuş meydana sıra sıra dizilmişti.

Ensar, annesinin bacağına yapışmış endişeli gözlerle kalabalığın arasındaki babasının gözlerine bakıyordu. Bütün bunların ne anlama geldiğini anlayacak

yaşta değildi. Anneler neden ağlıyordu? Babalar ve ağabeyler neden böyle sırayla dizilmişler ve suskundular?

Bütün bunlara onun çocuk dünyasında cevap bulmak zordu. Sadece bir şeyi çözebilmişti, o da bu ânın soru sorma ânı olmadığı…

Dua faslından sonra, erkekler erzaklarını yüklenip büyük bir vakarla köyün dışına doğru yöneldiler. Kelimelerin anlamı kalmamıştı, her şey gözlerle ve gözyaşlarıyla anlatılıyordu. Herkes sevdikleriyle son bir kez göz göze gelmek, sevdiklerine son bir kez el sallamak istiyordu. Bu göz göze geliş ve el sallayış, son bakış ve son el sallayış olabilirdi. Sessiz gözyaşları, sesli ağıtlara dönmeye başladı.

Dedesinin son zamanlarda "Memlekette iyi şeyler olmuyor, harp ateşi etrafımızı sarıyor, Allah sonumuzu hayır etsin." diye endişeyle konuşmasından kötü bir şeyler olduğunu sezinlemişti Ensar'ın çocuk yüreği. Ama harp ne demek, insanlar neden harp yaparlar, bu bilmeceyi çözememişti bir türlü. Bundan dolayı çocuk yüreğine bilinmez bir korku çökmüştü. İşte o harp denilen korkutucu şeye doğru gidiyordu babası. Ama tuhaf olan ve anlayamadığı bir şey daha vardı. Annesi gözyaşı döküyordu ama babası sanki harbe sevinerek gidiyordu.

Erkekler toplu hâlde köyün dışına doğru yönelmişlerdi ama kadınlar ve çocuklar hâlâ peşlerinden gidiyorlardı. Erkeklerden kimi, zaman zaman geriye dönüyor, ailesine son bir bakış atıyordu. Erkeklerin ailesiyle uzun uzun sarılıp vedalaşması hoş karşılanmıyordu. Bu veda seremonisi, erkeklerin cepheye gitme azmini kırabilirdi belki de. O yüzden bazıları hiç geriye dönüp bakmıyorlar, vakur adımlarla bayrama gider gibi yürüyorlardı.

Erkekler, bir bahçe duvarının yanından geçerken Ensar'ın babası durdu. Geriye doğru yöneldi. Çocuğun gözlerinde renkli bir pırıltı... Ensar'ın yanına geldi, çömeldi. Etraftakilere bakındı. Gözleriyle bir tebessüm gönderdi. Ama gözleri dolu doluydu. Yutkunuyordu. Sanki bir şeyler söyleyecekti ama kelimeler boğazında düğümleniyormuş gibiydi. Elini Ensar'ın başına koydu, onunla gurur duyduğunu, onu çok sevdiğini belli edercesine başında birkaç kez hızla gezdirdi. Ama öpmedi, öpemedi belki de. Ama bu Ensar'a yetmişti. Babasının sevgisini sonuna kadar hissetti o an.

Sonra hızlı adımlarla aniden kalkıp diğerlerine yetişti adam. Erkekler mesafeyi açıp Ak Dağ'ın eteklerine doğru uzaklaştıkça kadınların ağıtları daha bir yükseldi.

Hüzün de neşe de öğrenilen bir kavram olmalıydı ki Ensar'ın çocuk yüreği kabarıp geldi. Annesinin ağıtına eşlik etmeye durdu bilemeden. Babası gözlerden kaybolurken evde annesine ettiği son sözleri geldi aklına. "Hanım." demişti babası. "Sizi Allah'a emanet ediyorum. Bu hâl içinde O'nun kapısından gayrı sığınacak kapımız yok. Vatan her şeyin üstünde... Ne yapalım ki gitmek durumundayız. Biz şimdi gitmezsek düşman yarın kapımıza gelir. Çocuklarıma iyi bak. Onları mahzun bırakma. Onları da önce Allah'a sonra sana emanet ediyorum. Allah yoldaşınız olsun."

Köyün erkekleri tepeleri aşıp gözden kaybolunca kadınlar çocuklarına sarılıp bir zaman öylece kalakaldılar. Çaresizliklerini gerçek anlamda hissettikleri ân, o ândı sanki. Biraz sonra çocukların ağıtları kadınların gözyaşlarını bastırınca kadınlar hüzünlü ve ağır adımlarla geriye döndüler.

Eve döndüklerinde annesinin uzun uzun ağladığını gören Ensar, zihnindeki babasına dair soruların hepsini erteledi.

Ancak bir gün sonra sorularına başladı.

– Ana babam ne zaman dönecek?

– Allah bilir oğlum. Düşmanları yendikten sonra dönecekler inşallah.

– Düşmanları yenmek ne kadar sürer ana?

– Bilmem oğlum onu da ancak Allah bilir?

– Ana babam şimdi tam nerededir?

– Aha şu Ak Dağ'ın ardında.

– Şimdi ben bu dağı aşarsam babama ulaşabilir miyim?

– Hayır, daha sen küçüksün, büyüyünce belki aşarsın?

O günden sonra gözlerini hep Ak Dağ'ın zirvesine dikip bekledi. Çocuk belleğinde bin bir hayal belirdi. Gökyüzü berrak olduğu zamanlarda dağın tepesindeki yıldızlara baktı uzun uzun. Tepedeki yıldızın babasına yakın olduğunu düşündüğü için saatlerce ondan gözlerini ayırmadan baktı...

Bir de başını kimselere elletmedi o günden sonra. Anası günlerce başına su dökemedi. Babasının o son dokunuşu hiç aklından gitmedi Ensar'ın.

Bekledi…

Hep bekledi…

Babasının bir gün tebessüm ederek gelmesini ve başını okşamasını, hatta bu kez yanaklarından öpmesini umut ederek Ak Dağ'ın karlı zirvesine bakıp bekledi. Her sabah uyandığında yaptığı ilk iş Ak Dağ'a bakmak oldu. Dağın eteklerinde hareket eden

bir karaltı aradı gözleri hep. Bir gün babasının gittiği yerden çıkıp geleceği ümidini hiç kaybetmedi.

Ensar gibi diğer çocuklar da beklediler.

Savaş bitti, yıllar geçti. Gidenlerden üç beş kişi ancak döndü köye. Dönenler de esir düşmüşler ve ancak yıllar sonra gelebilmişlerdi. Ama Ensar gibi birçok çocuğun babası dönmedi.

Dönenlerden kimi, "Allahüekber Dağları'nda kaldı." demişler babası için. Allahüekber Dağları şu Ak Dağ'ın ardında olmalı, diye düşündü. Demek babası hâlâ Ak Dağ'ın arkasındaydı. Neden dönmüyordu o hâlde? 'Allahüekber Dağları'nda kalmak' ne demekti?

Bütün bunları çocuk yüreğinde yorumladı. Demek babamın dönmek için yardıma ihtiyacı var diye düşündü. Bir gün büyük bir adam olursa mutlaka gidip babasına yardımcı olacaktı.

Her şey, anasının "Oğlum artık koca adam oldu." sözüyle canlandı belleğinde. Evet, artık babası giderkenki gibi dört yaşında değildi. Sekiz yaşında koca adam olmuştu.

– Yarın kasabaya erzak almaya ineceğim, koca adam oldun seni de yanımda götüreceğim.

Anasının bu sözleri bir umut oldu. Artık hayal kurup beklemektense babası için bir şeyler yapması gerektiğini düşündü.

O gece babasına bir mektup yazdı. Köyün kadınları, erkekleri cepheye gittikten sonra aralarında bir dayanışmaya giriştiler. Kimi birtakım şifa verici otlarla doktorluğa, kimi de öğretmenliğe niyetlenmiş köyün çocuklarına okuma yazma öğretmişti. Ensar, öğrendiği kadarıyla uzun bir mektup yazdı babasına.

"Babacığım,

Evvela hasretle ellerinden öperim.

Babacığım, bazı arkadaşlarımın babaları döndü ama sen hâlâ dönmedin. Senin Allahüekber Dağları'nda kaldığını söylüyorlar. Seyit'in babası anama söylerken duydum bunu. Neden sen orada kaldın baba? Yoksa yardıma ihtiyacın mı var? Ben artık kocaman bir adam oldum, kızmazsan yanına gelip sana yardımcı olabilirim.

Babacığım, sen giderken başımı okşamıştın ya o gün bu gün babamın eli değdi diye başıma kimsenin elini dokundurtmadım. Gece yatarken hep elimi senin elinin değdiği yere koyarak uyuyorum.

Rüyalarımda seni hep Ak Dağ'ın eteklerinden gelirken görüyorum. Geliyorsun geliyorsun tam beni kucaklayacağın sırada kayboluyorsun ya da ben uyanıyorum. Sonra yataktan kalkıp Ak Dağ'a bakıyorum ki yoksun.

Biliyor musun baba, evimizin içindeki kokun hiç gitmedi. Ben o kokuyu alabiliyorum. Bir gün gelip başımı okşayacağını hatta beni kucağına alıp öpeceğini hayal ediyorum hep.

Eğer mektubuma cevap verirsen çok sevinirim. Mektubuma cevap veremezsen demek ki yardıma ihtiyacın var. O zaman da ben senin yanına geleceğim.

Seni çok seviyorum.

Oğlun Ensar"

Bir gün sonra annesiyle kasabaya indiklerinde, önce askerlik şubesine uğradılar. Annesi oradaki kumandanlarla bir şeyler görüşürken koynunda sakladığı mektubu babasına iletmeleri için onlara vermesi gerektiğini düşünüyordu Ensar. Yazdıklarını, üzülmesin diye anasından gizlemişti. Zira anası, yazdıklarını okursa belki ağlayabilir üzülebilirdi. Anası içerde bir kumandanla görüşürken masada oturan diğer bir görevliye yaklaştı. Koynundan çıkardığı mektubu uzattı.

– Emmi, bu mektubu babama iletebilir misin?

Asker, önce mektubun üzerindeki adrese sonra tuhaf tuhaf Ensar'a baktı. Şaşırmıştı. Mektubun üzerindeki adreste 'Allahüekber Dağları/Sarıkamış' yazıyordu.

– Baban burada mı senin?

– Evet.

– Ne yapıyor burada.

– Düşmanlarla savaşıyor? Diğer arkadaşlarımdan bazılarının babası döndü ama hâlâ benim babam dönmedi.

– Neden?

– Bilmem, dönenler "Orada kaldı." diyorlar.

Askerin gözleri dolu dolu oldu. Doğruldu, elini Ensar'ın başına uzatıp şefkatle okşamak istedi. Ensar, kendini bir adım geriye attı. Asker yine şaşırdı.

– Ne oldu, neden geriye çekildin öyle?

– Babam askere giderken başımı okşamıştı. O gün bu gündür başka kimseyi dokundurtmadım başıma.

Asker daha bir duygulandı.

– Peki delikanlı bu mektubu babana iletirim. Sen hiç meraklanma. Nerede oturuyorsunuz? Adın ne?

– Perveri köyünde. Ahmet oğlu Ensar'ım.

– Tamam, çocuğum sen hiç meraklanma.

– Hem ben koca adam oldum, çocuk değilim artık.

– Oo kusura kalma delikanlı, affedersin!

Annesi odadan çıktı o anda. Birlikte eve döndüler.

Ensar, o gece ve ondan sonraki her gece yine rüyasında babasını gördü. Ama babasını bir defa olsun kucaklayamadı, bir türlü kavuşamadı ona.

Cepheden gelen bir gazi kasabaya inince köyün mektuplarını da getiriyordu. O günden sonra gündüz Ak Dağ'ın eteklerini akşamları da köyün yolunu gözledi.

Bir akşam elinde bir mektupla geldi Gazi. Anası kapıdaydı. Hemen anasının yanına iliști.

– Hanım abla mektubun var!

– Hayırdır kimden ola ki?

– Bilmem, candarmadan verdiler.

– Hayırdır inşallah!...

Okuması yoktu anasının. Hemen mektubu elinden kapıverdi Ensar.

– Babamdandır ana ver ben okuyayım!

Kadın afalladı bir an.

– Oğlum aç hele kimdenmiş?

Ensar'ın gözleri parladı.

– Bak dememiş miydim sana babamdanmış! Ben geçen kasabaya gittiğimizde babama candarmadan bir mektup göndermiştim. Bak cevabı gelmiş.

Kadın ellerini göğsüne koydu. Olduğu yere oturdu.

– Amanın toprak başıma, candarmadan nasıl mektup gönderdin oğlum?

– Gece mektup yazmıştım, senden habersiz oradaki asker emmiye göndermesi için verdiydim.

– …!

Sonra mektubu heyecanla okumaya durdu.

"Sevgili oğlum,

Mektubunu aldım. Mektubunda her gece beni rüyanda gördüğünü, bana bir türlü kavuşamadığını yazmışsın. Ben de hep seni görüyorum. Her gece başını okşayıp seni yanaklarından öpüyorum.

Evet oğlum, ben Allahüekber Dağları'nda kaldım. Allahüekber Dağları'nda kalmanın ne demek olduğunu biraz daha büyüyünce belki anlarsın. Evet, ben burada kaldım ama sizi her zaman görüyor ve ziyaret ediyorum. Çünkü şehitler ölmez yavrum. Seni ve ananı Allah'a emanet ediyorum."

Annesi, mektubun jandarma tarafından yazıldığını anlamıştı. Hıçkırarak oğluna sarıldı. Ensar, tarifi imkânsız duygular içindeydi.

KAHRAMAN ANALAR

Sefer emriyle birlikte köyün eli silah tutan bütün erkekleri cepheye gitmişti. Köyde yalnızca bakıma muhtaç ihtiyar birkaç adam, çocuklar ve kadınlar kalmıştı.

Ne var ki Oltu'nun Allahüekber Dağları'na bakan bu dağ köyünde geride kalanlar güvende değildi. Sefer emrine uymayan kimi Ermeni gençlerinin kurduğu çeteler geride kalanların korkulu rüyasıydı.

İş başa düşmüştü. Köyün bütün kadınları, kendi aralarında görülmedik bir dayanışmaya ve iş bölümüne gittiler. Eski tüfekleri yağlayıp temizlediler. Bıçaklarını keskinleştirdiler. Köyün girişine hâkim olan Ayşe Nine'nin evinde nöbet yeri belirlendi. Kış soğuğu bastırdığı için her on beş dakikada bir nöbet değişimi yapılıyor, gündüz olunca köyün dışına iki kişilik devriyeler çıkarılıyordu.

Savaş kaçkını birkaç namus düşmanı eşkıyayı püskürtmeyi başarmışlardı. Bu baskın, kadınlar arasında

tedirginlik meydana getirdiyse de daha tedbirli davranmalarını da sağlamıştı. En çok da Ermeni çetecilerden çekiniyorlardı. Zira Ermeni çeteler hem namus hem de can düşmanıydı. Çoluk çocuk demeden acımasızca katliamlar yapıyorlar, bunun söylentisi de hemen etrafa yayılıyordu. Daha birkaç gün önce yakın bir köye baskın yapılmış çoluk çocuk katledilmişti.

En acı olanı da cepheden gelen haberlerdi. Askerlerin büyük bir bölümü Allahüekber Dağları'nda donarak can vermişti. Sağ kalanların bir kısmı da Ruslara esir düşmüştü.

Bu haberler, köydeki kadınların yüreğini dağladı ama daha da birbirlerine kenetlenmelerini sağladı. Cephedekilerden ümitlerini kesmişlerdi artık. "Babam ne zaman dönecek ana!" diye ağlayan çocuklarına sözü eğmeden cevap verdiler. "Baban bir daha gelmeyecek yavrum. O şehadet şerbetini içti. Dağlardaki eşkıyalar gibi savaştan kaçmadı. Yiğitçe düşman üzerine yürüdü. Onu yolundan alıkoyan da düşman olmadı. Şu karşı dağların karı boranı geçit vermedi ona. Alnınız ak gururla dolaşabilirsiniz. Siz şehit evladısınız." dediler.

* *

Salih Çavuş mangasıyla dağı aşmış, ardından da Rus hücumunu yararak sağ kalmayı başarmıştı. Yıldızsız gecelerde, kar ve tipinin savrulduğu güneşsiz

göğün altında yol almış, toplanma bölgesini kaybetmişlerdi. Güneye doğru gitmeleri gerekirken doğuya doğru yol almışlar, sonra da karşılarına çıkan Ermeni çetelerin saldırılarına karşı durmuşlar, istikametlerini büsbütün değiştirmişlerdi.

Karla kaplı tepeler ve dağlar Salih Çavuş'a tanıdık gelmeye başlamıştı. Köyüne benzetmişti buraları. "Ama cepheden bu kadar ters bir istikamete gelmiş olamayız." diye tereddüt geçiriyordu. Gecenin griye çalan karanlığında köye yaklaşınca köyün, kendi köyü olduğuna iyice kanaat getirmişti Salih. Köyün girişindeki evin damında silahlı bir kadın vardı.

Köyde olanları az çok tahmin edebiliyordu. Kadınların kendilerini korumak için örgütlenmiş olduklarını anlamakta gecikmedi. Askerlerine "Siz burada bekleyin!" diye emir verdikten sonra sessizce köye yöneldi. Köyün dehlizlerini ve geçitlerini çok iyi biliyordu.

Evine ulaşması uzun sürmedi. Usulca kapıyı tıklattı.

– Kim o?

– Benim, kocan Salih.

– Ne?

– Ben Salih, Ayşe aç kapıyı.

Kapı yavaşça aralanırken bir namlu uzandı içerden. Salih kapı önündeydi. Ayşe'nin yüreği hop etti birden. Bir elini göğsüne bastırırken diğer elindeki silahı bırakmadı. Salih tebessüm ederek içeri yöneldi. Ayşe diklendi birden. Kendini toparladı. Silahını kavradı iki eliyle.

– Geri dur hele!

– Ne oldu ki Ayşe'm?

– Savaş kaçkını biri bu eşikten içeri giremez.

– Yok, Ayşe'm bildiğin gibi değil. Yolumuzu kaybettik.

– Yolunuzun üzerinde mi ki burası Salih? Başımızı yere eğdirme bizim. Dağlarda kaçkın dolaşan, namus düşmanlarıyla bir anılmamalı benim erim.

– Dur hele dur bir dinle Ayşe'm. Nasıl düşünürsün böyle. Allah yardım etti dağı aştık. Ancak Rus hücumuna tutulunca yolumuzu kaybettik. Geceleyin kapalı havada yol aldığımızdan Bardız'daki toplanma bölgesine gidelim derken tam tersi yöne gitmişiz. Sonra da dağın diğer tarafını dolaşmak mecburiyetinde kaldık. Arkadaşlarım donmak üzere, gün ışımadan yeniden yola koyulacağız.

– Arkadaşların da mı var?

– He ya mangam köyün dışında bekliyor.

Köyün kadınları bir araya gelerek, askerleri köye aldılar. Bir ev boşaltılarak askerlere tahsis edildi. Karınları doyan askerler haftalardır ilk kez sıcak bir yatak gördüler. Sabah namazı sonrasında birliklerine katılmak üzere yola çıktılar.

ALLAH'IN YARDIMI

Türklerle yakın taarruza giren askerlerinin zor durumda olduğunu gören Rus Topçusu, hiç durmamacasına ateşe başlamıştı. Kimi Rus askeri yaralanmış kimisi de ölmüş vaziyette karşı tepede yatıyordu.

Bayburtlu onbaşı Abit'in mangası, kar tümseklerine gömülmüş başlarını kardan çıkaramıyordu. Birkaç asker şehit düşmüş ancak kimse yanlarına yaklaşamıyordu.

Giresunlu Ali, "La Havle" çekiyor olduğu yerde ayaklarını oynatıyordu. Ayakları morarmış şişmiş, kenarlarından patlamış, çarığının kenarlarından süzülen kanlar donmuştu.

Rus topçusunun sustuğu bir andı. Ali, Bayburtlu Onbaşısına seslendi:

– Onbaşım, düşmanın güllesinden değil açlıktan kırılacağız. Şu Rusların ölülerinin üzerinde ekmek var mı gidip bakacağım.

Açlık, ölümün soğuk nefesini hissettirmiyordu o anda. Asker, açlığı hissettikçe soğuk, tenlerine daha bir dokunuyordu. Onbaşı da diğerleri gibi açtı.

– Bak Ali, top harbi kesilmiş değil. Rus'un topu bize bakıyor, şarapneli boyuna başımızda patlıyor. Çok dikkatli ol!

Ali, geri geri sürünerek önce tepenin aşağısına indi. Arkadan, biraz önce çarpıştıkları Rus mangasının olduğu yere doğru sürünerek yaklaştı. Tümseğin içindeki Rus askerini fark edince karın içine gömüldü hemen. Dikkat kesildi. Rus askerinde herhangi bir kımıldama yoktu. Yavaşça silahını doğrultarak yaklaştı.

Rus askeri siperin içinde yatmış, bir elinde silah bir elinde kocaman bir ekmek vardı. Hem Türk mevzilerine ateş edip hem de ekmek yerken başından vurulmuştu.

Ali, hemen Rus askerin mevzisine daldı. Önce elindeki ekmeği aldı. O sırada askerin sırt çantasında giyilmemiş meşin bir çizme dikkatini çekti. Sevindi.

– Ula hazinenin içine düştük herhâl, diye mırıldandı.

Ayağındaki ham çarık parça parça olmuştu. Hemen şişmiş, parçalanmış ve kenarları yara olmuş ayağına meşin potinleri geçirmeye çalıştı. Ama şişmiş ayağına potinler olmadı. Çizmeleri yanına aldı.

Durmadı. Sürünerek ilerledi. Rus topçusu hâlâ suskundu. Birkaç askerin çantalarındaki somunları aldı. Çizmeleri kemerine bağladı. Karların içinde sürünerek yeniden bayır aşağı süzüldü. Arkadaşlarının yanına geldi. Ali'nin elindeki somunları gören askerler bir anda yanında toplandılar. Onbaşı Abit ekmeği, askerleri arasında çabucak pay ederek herkesi siperlerine gönderdi.

Ali yanında getirdiği çizmeleri onbaşıya uzattı.

– Benim ayağım şiş olduğundan olmadı. Bunu sen giy umbaşım, dedi.

Onbaşının ayağındaki ham çarık da parçalanmıştı. Ali'ye minnetle baktı. Önce çizmeleri yakınındaki birkaç askere denetti. Çizmeler, onların ayağına da uymayınca kendisi giyiverdi.

Rus topçusu, sanki Ali'nin ekmeği alıp gelmesini bekliyormuş gibi yeniden ateşe başladı.

Manganın en küçük askeriydi Ali. Diğerlerinden daha genç olduğu için soğuğa daha dayanıklıydı. Ama üzerindeki elbisesi paramparçaydı. Rus askerlerinin üzerindeki çizmeleri kaputları görmüştü. Onbaşı Abit'e yeniden seslendi:

– Umbaşım müsaade et ben gene gideceğim.

Ekmekler askere can vermişti sanki. Ama kimsenin karnı tam doymuş da değildi.

– Rus topçusu nasıl olsa kendi askerlerinin mevzisini dövmüyor. Ama aralarında hâlâ sağ olanlar olabilir dikkatli ol, dedi onbaşı.

Ali yeniden bayırdan aşağı inerek Rus piyadelerinin olduğu tepeye arkadan tırmanmaya başladı. Bu sefer niyeti sırtına sağlam bir kaput bulmaktı. Bu kez ilk gördüğü ölü Rus askerinin üzerindeki kaputu çıkardı sırtına giydi. Sırt çantasındaki yedek çizmeleri ayağına geçirdi. Bu kez ayağına olmuştu çizmeler. Yaralarının acısını hissetmedi bile. Ayağı sımsıcak olmuştu.

Heyecanla toparlanırken karşı siperdeki Rus askerini fark etti birden. Ürperdi. Kaputu ve çizmeleri giyerken silahını yere bırakmıştı. Siperinde oturan Rus askeri kendisine bir şeyler demeye çalışıyordu. Dikkat etti, asker yaralıydı. Kendisine zarar veremeyeceğini anlayınca hemen yere yapıştı. Askerin sırt çantasını eline taktı. Sürünerek geri geri uzaklaştı. "Gayrı soğuktan kırılmak yok, şimdi düşmanın işini görme zamanı." diyerek yeniden mevzisine döndü.

Ne var ki ondan ekmek getirmesini bekleyen diğer askerler, Ali'nin bu kez eli boş olduğunu görünce hayal kırıklığına uğramışlardı.

Akşamüzeri Rus topçusunun sesi kesilince birlikler bir araya toplandılar. Başlarındaki kumandan, "Durmak yok!" dedi.

Birlikler ilerleyerek telli Tabya'ya kadar geldiler. Birden Malatyalı Ahmet Çavuş'un ikazıyla donakaldılar.

– Avcı hattından düşman geliyor, dedi.

Herkes karların üzerine yapıştı birden. Herkes silahına davrandı. Ne var ki iş işten geçmiş Ruslar arkadan da sarmışlardı. Rus'un oyununu fark edememişler pusuya düşmüşlerdi.

Ali silahını doldurup doldurup ateşliyordu. Siperde hemen yanında bulunan Oflu Abdullah koynundan bir küçük kitap çıkarmış okuyordu. Ali söylendi:

– Abdullah gardaş silahına davransana!

– Gardaşım silahım tutukluk yaptı, düşman arkamızdan da kuşattı. Galiba pusuya düştük. Şimdi Allah'a sığınma zamanı.

Ali ardına baktığında birkaç Rus askerinin ateş ederek geldiğini fark etti. Hemen ileriye atıldılar. Geriye döndüğünde Oflu Abdullah yaralanıp düşmüştü.

– Uy vuruldim, uy vuruldim, diye inlemeye başladı.

Ali bir tümseğe girmeyi başarmıştı. Geriye dönüp yardım etmek istedi, ancak yanına doğru bir Rus askeri yaklaşıyordu. Rus askeri Oflu Abdullah'a yaklaştı:

– Lao harandan (nerenden) vuruldun, harandan vuruldun?

Rus askerinin sesi Ali'ye kadar ulaşmıştı. Askerin Türkçe bilmesine şaşırdı önce.

Başını kaldıramıyor göz ucuyla olanları seyrediyordu. Birden asker Oflu'nun yanına yaklaştı. Oflu, onun Türk askeri olduğunu düşünerek elini ona doğru uzattı. Asker, silahının ucunu kaldırarak süngüsünü Oflu'nun karnına ardı ardına sapladı.

Ali donakalmıştı. "Harandan, diye Ermeniler der. Demek Rusların yanında çarpışan bir Ermeni bu adam." diye söylendi.

Aniden silahını o askere doğrulttu, ateş etti. O da Oflu Abdullah'ın başucuna düşüverdi.

Hemen olduğu yerden ayrıldı Ali. Etrafta arkadaşlarından kimseler görünmüyordu. Biraz ilerlediğinde acı gerçekle karşılaştı. Derenin içinde onlarca arkadaşı şehit düşmüş üst üste yatıyordu.

Etrafta birkaç karaltı görünce şehitlerin arasına uzanıverdi. Birkaç Rus askeri iki üç arkadaşını esir almışlardı. Diğer şehitlerin yanına gelince acımadan

silahsız askerleri süngülediler. Askerler, Ali'nin üzerine düştüler. Ali'nin yüreğine yağlı kurşun değdi sanki o an.

Silah sesleri kesilmişti. Ali, gece boyunca sesler duydu etrafında ama kıpırdamadan öylece kaldı şehit askerlerin altında. Arkadaşlarının ılık kanlarının kendi vücuduna süzüldüğünü hissetti. Onların sıcaklığında gecenin ayazından da korunmuştu. Sessizce gözyaşı döktü. İçi acıdı. Yüreği kanadı ama hiç kıpırdamadı.

Gün ışımıştı ama Ali hâlâ şehit düşen arkadaşlarının altındaydı. Başını hafif çıkarıp etrafa göz gezdirdiğinde birkaç Rus askerinin civarda olduğunu fark etti.

Birden üç Rus askeri gelip hemen yakınına oturdular. Gözlerini hafif kapattı. Nefesini derin derin değil de kesik kesik alarak hayat belirtisi vermemeye itina gösterdi. Etrafta kendi birliklerinden kalan cephane sandıkları vardı. Rus askerler cephane sandığını yarak sandığın parçalarıyla ısınmak için ateş yaktılar.

Uzaktan yine silah sesleri duyulmaya başladı. İçinden, "Bizimkiler büsbütün kırılmamışlar demek ki..." diye sevinmeye başladı. Karşısındaki Rus askerler çay demleyip keyif yapmaya başladılar. İçlerinden biri siyah pala bıyıklı, diğerleri sarışın ve çelimsizdi.

Ali hayıflandı. "Adamlar bizim memlekette keyif yaparak bizi kırıyorlar, şimdi kalkıp şu üçünü de ben kırsam." diye içinden geçirdi. Ama adamlar silahlarını ellerinden bırakmıyorlardı.

Ali üzerindeki tazyike dayanamadı, hafif kımıldadı. Rus askerlerinden sarışın olan işkillendi. Yanındakilere bir şeyler söyledi. Hep birden Ali'nin olduğu yere bakmaya başladılar. Sarışın çelimsiz olan doğruldu. Silahını alarak Ali'nin bulunduğu yere yöneldi. Süngüsünü hazır vaziyete getirdi. Türkçe seslendi:

– Hey Osman gardaş, Osman gardaş!

Ruslar Osmanlıyla savaştıkları için Türk askerlerine Osman diye sesleniyorlardı. Şehit yığınının içinden birisinin ses vermesini bekledi.

Ali kımıldamadı, ses vermedi. Elindeki silahını sımsıkı kavradı. Silahı görünmüyordu. Rus askeri, ortada üst üste yığılmış şehitlere bir göz gezdirdi, yeniden geriye döndü. Ali rahatlamıştı.

Ali tehlikenin geçtiğini düşünüyordu ki bu sefer kara pala bıyıklı olan ayaklandı, şehitlere doğru yöneldi. Süngüsünü yere çakar gibi yaptı. Ali'nin başucuna geldi. Üzerindeki şehitleri savurup kenara itti. Süngüsünü kaldırdı.

Ali fark edildiğini anlamıştı. Ben ölürüm ama hiç olmazsa bunu da öldürürüm diye düşündü. Üzerindeki ağırlık kalkınca aniden ayağa fırladı, geriye çekildi. Ne var ki şehitlerden biri silahının üzerindeydi ve silahını yerden alamadı.

Kara pala bıyıklı Rus asker küfürler savurmaya başladı:

– Lao pis Türk, şimdi seni benim elimden kim kurtarır ha, diye öfkeyle bağırdı.

Süngüyü doğrultup Ali'ye saldırdı. Ali, karşısındakinin Rus ordusuna katılmış olan bir Ermeni asker olduğunu anlamıştı. Yalvarmak nafileydi. O an Ali'nin aklına Efendimiz Aleyhisselâm'ın başına gelen bir hâdise geldi. Eline kılıcı geçiren bir müşrik de Peygamberimiz'e böyle "Şimdi seni benim elimden kim kurtaracak?" diye seslenmişti.

Ali kendini geriye çekti. Peygamber Efendimiz'in o müşrike seslendiği gibi bağırarak seslendi:

– Allaaaaaah!

Pala bıyıklı asker bir an durakladı. O anda top atışları hızlandı. Etrafta şiddetli bir çatışma başladı.

Sarışın olan diğer Rus askerlerinden biri Ermeni'yi itekledi.

– Esir, esir, diye söylendi.

Ali'yi kolundan tuttu.

– Hayde gardaş gumandan, gumandan, dedi.

Evet, Rabb'inin yardımıyla kurtulmuştu. Gerisine de Allah kerimdi. Ölüm de hayat da Allah'ın takdiri ileydi. Ömrü varsa kurtulurdu.

Sarı Rus askeri Ali'yi "Esir aldım." diye kolundan çekiştirerek kumandanına götürmeye başladı. Hemen tepenin ardındaki karargâh çadırına vardılar. Sarışın asker Ali'yi kumandanına teslim etti. Ali içeriye girdiğinde birçok arkadaşının orada olduğunu gördü. Önce sevindi, sonra kumandanlarını da orada görünce on yedi yaşın yüreğiyle gözyaşı dökmeye başladı.

O gece Ruslar bütün esirleri kaldırarak bilinmeyen bir yere götürüyorlardı. Başlarında birkaç subay ve esmer birkaç asker vardı. Biraz sonra esirlerden birkaçını ayırıp tepenin gerisine götürdüler. Ali meraklıydı. Atikti. Bir yolunu bulup gidenleri gözetledi. Derenin içine götürülen esirler süngülenmeye başlandığında başlarına gelecek akıbeti anlamıştı.

Haber diğer esirler arasında yayılınca esirler bir anda hareketlendi. Kargaşayı fark eden Rus askerleri üzerlerine ateş etmeye başladılar. Kimisi Rus askerlerin üzerine çullanarak ellerinden silahı almayı başarmıştı.

Esirler öbek öbek dört bir yana şuursuzca kaçışmaya başladılar.

Ali, birkaç arkadaşıyla sabaha kadar yol aldı. Allah yardım etmiş, doğru yöne kaçmışlardı. Gün ışımadan karların üzerinde sabah namazlarını kıldılar. Günün ağarmasıyla ufuktaki köyü fark etmeleri zor olmadı. Bu bir Türk köyüydü.

Köylüler askerleri bağırlarına basıp ağırladılar. Esaretten kurtulduklarını söylediler önce. İhtiyar bir köylü merakla sordu.

– Evlatlarım peki nasıl kurtuldunuz?

Ali atıldı söze hemen:

– Allah'ın yardımıyla.

BAYIRDAKİ TAŞLAR

Çocuk, günün ilk ışıklarıyla beraber evlerinin önündeki dama çıkarak gerindi. Köyün en yukarısındaki evlerinin damına çıkıp bayırın dibine doğru inen, damları huni şeklindeki taş binaları horoz sesleri eşliğinde seyretmek, köydeki sabah dinginliğini soluklamak ona ayrı bir huzur veriyordu.

Evin önüne inerek kuyudan su çekip yüzünü yıkadı. Sonra içeri yöneldi. Anası azık hazırlıyordu. İki odalı evin bir gözü buğday ambarıydı ve hasat zamanı gelmediği için boştu. Bütün bir kış boyu yiyeceklerinin tamamı yazdan hazırlanır ambara doldurulurdu. Evin diğer odasında ise bir tandır vardı ve burasını hem mutfak hem oturma hem de yatak odası olarak kullanıyorlardı. Yerde oturmak için birkaç keçe parçası vardı.

Evin ahırında bir inek ve hemen bitişiğinde de samanlık vardı. İneğin sütünden tereyağı, lor peyniri ve yayık ayranı elde ediyorlardı. İlkbaharın yeşil otlarından

hayvanlar için evin önüne huni şeklinde kocaman bir ot yığını hazırlanmış, üzeri de çamurla kapatılmıştı.

Yazın çoğu, uzun süren kışa hazırlıkla geçiyordu. Sadece bahçelerdeki sebze ve meyveler taze olarak tüketiliyor, onların da bazıları yine kış için kurutuluyordu.

Evin kadını, azığı heybeye yerleştirirken adam eşyalarını toparlıyordu. Adam eşine gülümsedi, azık için teşekkür etti. Çocuk babasının yanında yola koyulurken anasının yanaklarını öpmesiyle daha bir neşelendi.

Babası anasına hep güzel davranırdı. Rahmetli dedesin vasiyeti de böyleydi. "Kadının kalbi cam gibidir. Erkek adam kadının kalbini kırmamalı. Onlar Allah'ın erkeklere emaneti." derdi dedesi.

Dudaklarında huzurlu bir ıslıkla hasat yerine geldi çocuk babasıyla. Baba, hasat yaparken çocuk oyuna daldı.

Öğle vakti güneş birden karardı. Köpekler ulumaya, yamaçtaki koyunlar ürkerek yerlerinden sıçramaya başladı. Çocuk doğruldu:

– Babaa baba!

Etraftaki hasatçılar endişeyle bir araya geldiler. İçlerinden birisi kavruk yüzünü göğe döndü:

– Bu hayra alamet değil, kötü bir şeyler olacak.

Çocuğun gözlerinde korkunun ateşi parladı.

– Ne olacak emmi!?

– Bilmem ama kötü şeyler olacak. Belki deprem olacak belki dolu yağacak. Ne bilem belki de daha kötü bir şey olacak!

Baba, adamı doğrulamadı.

– Bunlar batıl inanışlar, bir şey olacağı yok. Birazdan güneş ortaya çıkar. Aha bak çıkıyor bile!

Çocuk, gece gördüğü rüyayı anlatmaya başladı.

– Oğlum kötü bir rüyaysa dur hele anlatma. Senin gördüğün rüyalar hep gerçek oluyor.

– Yok, kötü değildi baba. Tuhaftı bir anlam veremedim.

Kavruk yüzlü adam atıldı yeniden söze:

– Madem öyle, dur hele anlatsın çocuk yav.

– Bu gece rüyamda gökte ay çember gibiydi. Birden bir yıldız parladı ve ay ortadan kayboldu.

– Bak işte sabi de doğruluyor beni. Hilal İslâm demektir. İslâm âleminin önüne engellerin çıkacağına, başına bir felaket geleceğine işaret bu, dedi kavruk yüzlü adam.

Güneş, ortaya çıkınca herkes işine döndü yeniden. Çocuk da oynamaya başladı yine. Uzun uzun karşı yamaçtaki insana benzeyen taşları seyretmeye durdu.

Kadın, akşama doğru elindeki birkaç eşyayla çıkageldi. Kocasını tebessümle selamladı. Yüzünde gün ışığı vardı. Akşam olunca karşı yamaçtaki koyunları çitlerle çevrili ağıla topladı. Harman yerinin hemen yanındaki çardağın altına sofra serdi.

Biraz sonra sofrayı kaldırıp çardağın altına yatakları açtı. Bunca yorgunluğun ardından birkaç kilometre ötedeki köye gitmek zahmetliydi. Hasat bitimine kadar harman yeri aynı zamanda evleri oluyordu.

Hava kararmıştı. Kadın, süt sağmak için ağıla girdi. Adam, tırpanın ağzını bileylemeye durdu. Elinde bir tas sütle döndü kadın. Çocuklarına süt içirip yatağa soktu, yeniden ağıla döndü.

Birden karşı tepeden üç dört atlı belirdi. Yüzleri seçilmiyordu. Köpekler, ağılın yanından yekinip ileri sıçradı. Atlılar iyice yaklaştı. Adam, şüpheli ama dost bir edayla seslendi:

– Kimsiniz?

– Dostuz.

Adam, köpekleri çağırıp oturttu. Atlılar harman yerine kadar yaklaştılar. Selamsız durdular.

Çocuk, uyumaya başlayacaktı ki yeniden uyandı. Kardeşi derin uykudaydı. Yorganı başına çekmiş, olanları seyrediyordu. Kadın, ağılın içinden doğrulmadı. Adam, atlılara yeniden seslendi:

– Böyle gece vakti nereye gidiyorsunuz? Buyrun sizi ağırlayayım. Karnınız açsa koyun kesip kebap pişireyim.

Atlılar etraflarına bakınarak atlarından indiler. Adam, bir koyun seçmek için ağıla girdi. Kadın, olduğu yere çömelmiş korkulu gözlerle bakıyordu. Adam, sus etti karısına. Eliyle işaret ederek olduğu yerden kımıldamamasını söyledi.

Çocuk, yatağın içinde kımıldamıyordu. Atlılardan biri silahını hazırladı, adamın ardı sıra gidecekti. Arkadaşı bileğinden kavradı. Fısıltıyla çıkıştı:

– Acele etme ahmak! Bekle, kebabı yiyelim, sonra vururuz, adamı, dedi.

Çocuğun yüreği hop etti birden. Adamların kötü olduklarını hissetmişti. Ses etmedi. Korkudan gözleri belerdi yorganın altında.

Adamlardan biri çocuğun yatağına hoyratça oturdu. Dayanamadı çocuk feryadı bastı birden. Biraz da babasını uyarmak istedi.

Adam alelacele ağıldan çıkıp geldi.

– Hayırdır oğlum ne oldu?

– Bu adam üstüme oturdu.

Çocuğun gözlerindeki korkuyu hissetmişti baba. Adamlardan biri söylendi:

– Velet ödümü patlattı.

Yanındakine döndü pis pis sırıttı. Birden bakışları değişiverdi hepsinin. Drakula gibi çehre değiştirdiler sanki.

– Şu veledin boğazını keseyim mi?

Adam, gelenlerin iyi niyetli olmadıklarını sezinlemişti ama bu kadarını da beklemiyordu. Ürperdi birden. Karşı koymak çaresizdi. Yalvardı.

– Hayır, dedi adam, ne olur dokunmayın evladıma!

Adamlardan biri seslendi.

– Lao sen depenin ardındaki köydensin değil mi?

– Öyle!

– Ben de aha şu dağın ardındaki köyden.

– Komşu köydensin yani.

– Eyi bildin.

– Babana kim denir?

– Nado.

– Bak hele şu işe! Baban Nado benim dostumdur. Dostlar birbirinin canına malına dokunur mu hiç?

– Dostluk öldü artık. Senin cevval biri olduğun söylendi. Bundan dolayı senin kelleni almaya geldik. Madem baba dostusun, sana mühlet. Tez zamanda buraları terk edin. Buralar Ermeni yurdu olacak gayrı.

Sustu adam. Nutku tutuldu sanki.

Adamlar atlarına binip gecenin karanlığında karşı yamaçta kayboldular. Çocuk yatağından doğruldu. Kadın ürkek adımlarla ağıldan çıktı. Çardağın altına geldi. Endişe dolu bir sesle inledi:

– Şimdi ne edeceğiz bey!?

– Allah büyüktür, dedi adam.

Bir anda her şeyi ürkütücü bir sessizlik kapladı. Vadideki üfültülü hava, bayırdaki taşlar, dere kenarındaki ağaçlar, her şey duruşuyla ürperti vermeye başlamıştı.

Sabah namazına kadar çardağın altında öylece oturdu adam. Karşı yamaçtaki karaltılara bakıp durdu hep. Sabah namazı sonrası bu kez nehrin kıyısına vardı oturdu. Karşı bayırdaki insan şeklindeki taşları seyretmeye koyuldu.

"Her insan onurunu; acı çekeceğini bile bile zulme karşı kafa tutma cesaretini göstermiş bir kahramana borçludur. Ben de çocuklarım ve bu milletin çocukları için bu cesareti göstermeliyim." diye düşünüyordu.

Çocuk, çardağın altında düşünürken bıraktığı babasını, uyandığında yine nehrin kıyısında düşünürken gördü. Vardı oturdu yanına. Onunla karşı yamaca bakmaya başladı. Babasının sıkıntısını paylaşmak istedi. Her gün merakla seyrettiği karşı bayırdaki taşların sırrını sordu ona:

– Bu taşlar neden insana benziyorlar baba?

Adam çocuğun saçlarında gezdirdi elini.

– Efsaneye göre, çok eski zamanlarda kendisinin ilah olduğunu iddia eden zalim bir firavun varmış. Allah'a iman eden herkesin boynunu vurdurmuş. Yalnız, firavunun adamları dağdaki bir çobanı unutmuşlar. Çoban, dağlarda gizli gizli Allah'a ibadet edermiş. Bir gün firavunun çobandan haberi olmuş. Adamlarına, "Benim ülkemde benden başka birine tapan bir çoban varmış, o çobanı derhal bana getirin, bana iman etmezse kellesini gövdesinden kendi ellerimle ayıracağım!" diye emretmiş.

Firavunun adamları karşı bayıra gelince çobanın nehrin bu kıyısında ibadet ettiğini görmüşler. Hızla nehri geçerek çobana, kime ibadet ettiğini sormuşlar.

Çoban, "Eşi ve benzeri olmayan Âlemlerin Rabb'ine ibadet ediyorum." demiş.

Çobanı apar topar bir atın peşine bağlamışlar. O hâlde bu nehirden karşıya geçirip karşı yamaca yönelmişler. Çoban, herkesin başına gelenin kendi başına da geleceğini anlamış. Allah'a dua etmeye başlamış:

"Ey kudreti sonsuz Allah'ım! Ey her şeye gücü yeten, her şeyin sahibi Allah'ım! Ey mazlumların sığınağı Allah'ım! Beni bu zalimlerin elinde zelil eyleme. Bir delil göster de beni bu zalimlerin elinden kurtar Allah'ım!"

Onun bu şekilde Allah'a yalvardığını gören askerlerin kumandanı alaylı bir şekilde gülmüş. "Seni elimizden hiçbir güç kurtaramaz. Hani o yalvardığın Allah'ın gelsin de seni kurtarsın bakalım." demiş.

Bu efsaneye göre bu söz Gayretullah'a dokunmuş. Aniden gök karışmış. Birden görülmemiş büyüklükte dolu yağmaya başlamış.

Atlar ürküp üzerindeki askerleri yere savurmuş. Dehşete kapılan askerler, ellerini başlarına koyarak öylece kalakalmış ve taşlaşmışlar. O arada çoban da diz çöküp Allah'a dua ediyormuş. Dolu kesilip gökyüzü aydınlanınca çoban bütün askerlerin taşlaştığını görmüş.

O günden sonra çocuğun kalbini bir korku sardı. Hasadı kaldırıp bir daha dönmediler bayırlara. Kış yaklaşmaktaydı. Köydeki büyükler tedirgindi. "Savaş çıkacak, nehir gibi kan akacak veya deprem olacak, açlık baş gösterecek" diyorlardı.

Bir gün köyün uzağında bir atlı belirdi. Atlı köye geldi ve savaşın başladığı haberini verdi.

– Seferberlik var, eli silah tutanlar askere, dedi.

Köyün erkekleri hemen hazırlandılar. Baba önce çocuğu teselli etti:

– Yavrucuğum düşman aha şu dağların ardındaymış. Çabucak gidip döneceğim inşallah. Düşmanın işini bitirirsek kötü adamlar bir daha dönemezler köyümüze. Dua et olur mu?

Çocuğun yüzünde bir buruk hüzün belirdi... Suskun bir boyun büküşle karşıladı babasının kararını.

Endişeli bir burukluk içinde cepheye gittiler köyün erkekleri. Kadınlar, çaresizce çocuklarına sarılıp ağladılar.

Kış geldi. Köyün kadınları köye gelecek atlılardan korkuyorlardı. Ermeni çetecilerin köyleri basıp savunmasız kadınlara ve çocuklara zulmettiği haberleri bütün civar köylerde duyulmuştu.

Bir gün korktukları başlarına geldi. Köyün ufkunda atlılar belirdiğinde bir telaştır sardı kadınları. Çocuklarını samanlıklara sakladılar bir bir.

Çocuğun annesi, evin önündeki ot yığınlarına sakladı onu. Küçük kardeşini de yanına sokuşturdu. Eliyle sus etti çocuklara. Çocuğun yüreğinde korkunun tokmakları vurmaya başladı.

Gelenler, Nado'nun oğlu ve adamlarıydı yine. Etrafa ateş ederek girdiler köye. Onlara karşı koymaya çalışan birkaç kadının silah sesleri duyuldu peşinden. Acımasızdı atlılar. Önce karşı koymaya çalışan birkaç kadını öldürdüler. Sonra evlerin içine yönelerek başkalarını aramaya koyuldular.

İçlerinden biri, birden ot yığınlarının arasındaki çocuğu ve kardeşini fark etti. Hain bir yüz ifadesiyle çocuklara yöneldi. Silahının namlusuyla otları deşeledi ve çocukları dışarı çıkardı. Saklandığı yerden olanları gören kadın, birden ortaya çıkarak adamın ayaklarına kapandı.

– Ne olur çocuklarıma dokunma. İçerdeki zahramın tamamı sizin olsun tek çocuklarıma dokunma, diye inledi.

Çocuk korkuyla kardeşine sarılmıştı.

Birden bir el silah sesi duyuldu. Adam kendini geriye atarak sinsice ateş edilen tarafa yöneldi.

Adamların merhameti yoktu önlerine gelene ateş ediyorlardı. Düşünmedi kadın. Küçük çocuğunu kucakladı, diğerinin elinden tuttuğu gibi köyün dışına seğirtti. Hızla köyün dışındaki ırmağa yöneldi. Can havliyle ırmağa daldı kadın. Çocuk, anasının elinden kaydı bir an. Kadın saçlarından yakaladı onu. Irmağı nasıl geçti bilemedi kadın. Karşı kıyıdaki çalılıkların arasına uzanıverdi. Çocuklarını yokladı önce. Nefes alıyorlardı.

Durmadı, karşı yamaçtaki köye yöneldi. Peşlerinden birkaç kadının daha çocuklarıyla geldiğini gördü. Köyün dışındaki bir samanlığa ulaştılar. Kadın, çocuklarını samanlığa bıraktı dışarı çıktı. İçerde birkaç çocuk ve kadın daha vardı. Çocukların tamamının korkudan nutku tutulmuştu.

Birkaç saat sonra samanlığın damından ayak sesleri duyuldu. İki silahlı adam içeri girdi. Çocuklar ağlaşmaya başladılar. Kapı ardına gizlenen kadınlardan ikisi ellerindeki taşlarla adamların kafasına vurdular. Kapıları açıp çocukları dışarı saldılar. Hep birlikte hızla nehre doğru koşmaya başladılar. Nehre ulaştıklarında adamlar peşlerinden yetişti. Silahlarını üzerlerine doğrultarak herkesi nehrin kenarında sıraya dizdiler. Kadınların kulaklarındaki küpeleri hızla çekiştirerek aldılar. Niyetleri hepsini kurşuna dizip nehre atmaktı.

Çocuk, küçük kardeşinin elinden sımsıkı tutmuştu. Küçük kardeşi "Ana!" diye ağlamaya başladığında onu susturmaya çalıştı. Kulağına eğildi, "Korkma, dediklerini anladım. 'Kurşuna yazık' diyorlar. Bizi vurmayacaklar, nehre atacaklar. Allah bizi orada korur." diye fısıldadı.

Adamlar bir anda gözü dönmüş gibi harekete geçtiler. Kadınlara ateş edip çocukları nehre savurmaya başladılar. Nehre atılan çocuk kardeşini yakalamak için çırpınmaya başladı. Suyun içinde batıp çıkan bir baş gördü bir an. Saçlarından yakaladı. Bu kardeşiydi. Yüzme biliyordu çocuk, babası öğretmişti. Kardeşiyle birlikte nehirde bir süre sürüklendikten sonra zar zornehrin karşı kıyısına yanaşıp kendilerini suyun dışına attılar. Çok yorulmuşlardı, bir müddet çalıların arasında gizlendiler.

Karanlık bastırmıştı. Üzerlerindeki elbiseler paramparça olmuştu. Kumların üzerinde oturdular. Nehir boyunca birkaç çocuk daha kıyıya ulaşmıştı. Çocuk, önce küçük kardeşini sadece başı görünecek şekilde kumların içine gömdü. Sonra nehir kıyısı boyunca giderek diğer çocuklara yardımcı oldu. Zira gecenin ayazında hepsi donarak ölebilirlerdi. Kum onları donmaktan koruyabilirdi. Sonra kardeşinin yanına gelerek kendisini de kuma gömdü.

Gün ışırken gözlerini açan çocuk, anasının çılgınlar gibi etrafta dolaştığını gördü. Belli ki onları arıyordu. Ermenilerin saldırısı sırasında çocuklarının nehre atıldığını görünce çabucak o da kendini suya bırakıvermişti. Suyun üzerine açılan ateşten korunmak için bir müddet başını sudan çıkarmamış, sonra da çocuklarını gözden kaybetmişti. Kıyıya ulaştığından beri de sabırla çocuklarını bulmaya çalışıyordu.

Çocuk etrafı kolaçan ettikten sonra seslendi:

– Anacığım biz buradayız.

– Yavrularım, şükür Allah'ıma!

Kadın, çocuklarına sarılıp onları kokladı. Çocuklar nerdeyse çırılçıplaktı. Ama gecenin ayazından korunmuşlardı. Kadın, çocuklarıyla beraber diğer çocukları da alarak köye döndü.

Köydeki evlerin tamamı yakılmıştı. Yanık şiltelerden örtü yapıp çocukları uyuttu. O geceyi yıkıntılar arasında geçirdiler. Kadın, yıkıntılar arasından bir ihtiyaç bohçası hazırladı.

Gün ağarmadan yeniden yola koyuldular. Irmak boyunca uzunca bir yol kat ettiler. Kadın yanında getirdiği erzak kırıntılarından çocuklara dağıtıp açlıklarını yatıştırdı. Karnı doyan çocuklar nehir kıyısında oyuna dalmışlardı ki birden kadın bağırdı:

– Kaçın çocuklar! Otların arasına girin! Çeteler geliyor!

Bir grup atlı, tüfeklerini havaya kaldırmış nehrin karşısından nara atarak geliyorlardı. Çocuklar telaşla ırmaktan uzaklaşıp bayıra doğru tırmanmaya başladılar. Atlılardan biri, tüfeğini havaya kaldırıp nehre girdi. Nehir onu sürükledi götürdü. Adam, nehirde boğulunca diğerleri atlarını dizginlediler. Böylece onlardan kurtulmuşlardı.

Oltu'nun batısına doğru hiç durmadan ilerlediler. Çocukların takati tükenmişti. Akşam olmak üzereyken bir köye vardılar. Köyü ilk fark eden çocuk oldu.

– Ana bak kurtulduk, dedi gülümseyerek.

Kadının sönen umudu gözlerinde parladı bir an. İlk evin kapısını çaldılar. Soğuktan donmak üzereydiler. Yaşlı bir kadın araladı kapıyı. Karşısında perişan bir kadın ve birkaç çocuğu görünce önce şaşırdı, sonra bir şey sormadan kapıyı sonuna kadar araladı.

Evin içinde bir genç kadınla birkaç çocuk daha vardı.

O akşam kadın, başından geçenleri anlattı ihtiyar kadına uzun uzun.

– Demek zulüm buralara kadar yaklaştı ha, diye iç geçirdi yaşlı kadın.

Bir gün sonra haberi alan köyün kadınları, olanları öğrenmek için eve doluştular. Her bir çehreyi endişe kapladı bir anda. Köyde erkek yoktu. Cepheden gelen kötü haberler de ulaşmıştı köye.

Sarıkamış'ta Türk ordusunun hezimete uğradığı konuşuluyordu: "Türk askeri Allahüekber Dağları'nda donup kalmış. Bütün dağ şehide kesmiş. Kimi de esir düşmüş düşman eline. Donmaktan kurtulan asker de bir deri bir kemik kalmış, bitlenmiş, tifüs ve dizanteriye tutulup kırılmış."

Bu haberleri duyan kadının kuruyan gözpınarlarına yaş yürüdü, çocukların yanında ağlamaya durdu.

– Vay toprak başıma! Vay ki vay bahtımıza… Şu başımıza gelenler yetmiyormuş gibi bir de yiğitlerimizin başına gelenlere bak!

Biraz sonra çocukların gözlerindeki hüznü gören kadın, hatasını anlayıp kendini toparladı. Çocukların yanında güçlü olmalıydı.

– Allah'ın her işinde bir hikmet vardır. Allah'tan ümit kesilmez. Elbette zulüm sonsuza dek gitmez, dedi.

En azından katliamdan çocuklarını kurtarmış, bir sığınacak yer bulmuşlardı.

Köyün hanesi kalabalıktı. Ermeni çeteler, aradan uzun zaman geçmesine rağmen köye gelmemişlerdi.

Savaş bitmiş askere gidenlerden kimileri yaralı olarak köye dönmüşlerdi. Ama gidenlerin büyük çoğunluğu gelememişti.

Kadın, belki erim köyüne dönmüştür düşüncesiyle sığındığı köyden ayrılmak istedi. Etrafı bilen gaziler, "Savaş bitti ama sizin köyün olduğu yöreler düşman eline geçti. Gidersen sizi sağ bırakmazlar. Ermeniler etrafta cirit atıyor, kim bilir yakında belki bu köye de gelebilirler." diyerek kadını bu düşüncesinden vazgeçirdiler.

Bir sabah uyandıklarında birçok atlı belirdi köyün ufkunda. Eli silah tutanlar silaha sarıldı, kadınlar çocuklarını köşe bucak saklamaya durdular. Ermeni çeteciler, öldürmek ve yağma yapmak niyetiyle kışın açlıktan uluyan kurt sürüsünün korumasız ve silahsız kurbanına saldırdığı gibi vahşice dört taraftan köye hücum ettiler.

Önlerine çıkanı öldürmeye, etrafı yakıp yıkmaya başladılar. Birkaç yüz haneli köy bir anda mahşer yerine dönüştü. Damların üzeri, sokaklar, kan gölüne dönmüştü. Analar çocuklarını, çocuklar analarını kaybettiler; zira onların bir yerde kalmalarına izin vermiyorlardı; insanları sokaktan sokağa sürüyorlardı.

Çocuk, anasını ve küçük kardeşini kaybetmişti. Yine evlerin önündeki ot yığınlarından birinin arasına saklandı. Saatler sonra kucağındaki küçük çocuğuyla etrafta delirmiş gibi çocuğunu arayan kadın, onu otların arasında gördü. Çocuk, dehşetten otların arasına çaresiz bir kuş gibi büzülmüştü. Kadın, çocuğu alarak birkaç kadının ve çocukların sığındığı yüksek duvarlı bir avluya sığındı. Saatler geçmesine rağmen etraftan hâlâ silah sesleri gelmekteydi.

Birkaç dakika geçmeden, aniden iki adam yukarıdan silahlarının namlusunu doğrulttular. Kirli sakallı iri gözlü olanı silahın namlusunu kadına çevirdi. Çocuğu işaret ederek,

– Erkek değil mi, dedi.

Kadın korkulu gözlerle çocuğunun önüne geçerek inledi.

– O daha çok küçük!

– Erkekse ölmesi için yeterli bir sebep, dedi adam.

Kadın bu kez adamın ayaklarına kapanmadı. Ellerini yukarı doğru kaldırdı, heybetli bir tavır takındı.

– Allah'ım hakkımızda bunu murat buyurmuşsan hepimizi birden yanına al, diye bağırdı.

Adam bir an durakladı. Dışardan silah sesleri gelince adamların ikisi birden avlunun dışına çıktılar.

Kadın, çıldırmış gibiydi. Çocuklarını alarak dar sokaklara daldı. Nereye gideceğini bilmiyordu. Şaşırmıştı. Birden iğreti bir çitin üzerinden geçerek bir evin ahırına sığındı. Çeteciler, karanlık bastırınca köyü kan ve gözyaşıyla yıkayıp yağmalayıp uzaklaşmışlardı.

Katliamdan kurtulan köylüler, nereye gittiklerini bilemeden köyü terk etmeye başlamışlardı. Köyde durmak faydasızdı artık. Onlar da hızla oradan uzaklaşmaya başladılar. Hep beraber yola koyulup batıya doğru yöneldiler. Bir vadiye geldiklerinde çocuklar açlık ve susuzluktan ağlaşmaya başladılar. Kadınlar, çocukları vadinin ortasında akan ırmağın kenarına indirdiler. Su içtikten sonra etraftaki otlardan yemeye başladılar.

Biraz sonra ırmağın kenarına doğru yayılan kadın ve çocuklar çığlık seslerini duyunca irkildiler. Ermeni çeteler ırmağın öbür yakasından ateş ederek yaklaşıyorlardı. Kadın ve çocuklar feryat ederek kaçışmaya başladılar. Kadın, çocuklarını yanına alarak tepelere doğru tırmandı. Çocukların feryadı ve gözyaşı dinmek bilmiyordu.

En temizleyen su, günahlardan duyulan pişmanlık gözyaşlarıyken en kahreden su ise mazlumun ve

masumun zalimin zulmü karşısında döktüğü gözyaşıymış. Bu zulüm zalimi muzaffer kılar mıydı ki hiç?! Oysa mazlumun içine atılan ateş, onu yakar ama etrafı kül edip geçer.

Kadın, çocuklarıyla beraber uzun bir yolculuğun ardından Suşehri'ne doğru giden büyük bir mülteci grubuna katıldı. Kafile, Suşehri üzerinden Amasya tarafına yöneldi. İnsanlar yerlerini yurtlarını terk etmiş akın akın göç ediyorlardı.

Kadın çocuklarıyla beraber Amasya'da iki yıl mülteci olarak barındı. Bu zaman zarfında hiç karamsar olmadı, ümidini yitirmedi. Umudunu kaybetmemiş insanın azminin Allah nazarında dua yerine geçeceğini biliyordu. Bunca yokluğa çaresizliğe rağmen bu milletin galip geleceğini ve bir gün köyüne döneceğini düşünüyordu.

İnsan, zorlukların ve acıların bereketiyle ufuktaki ışığı daha iyi görür ve ufka yönelirmiş. Öyle de oldu.

Rusya'da iç kargaşa çıkmış, Ruslar, Osmanlı ile barış anlaşması imzalamak durumunda kalmış, Doğu Anadolu'dan büsbütün çekilmişlerdi. Adalet yerini bulmuştu.

O günden sonra Ermeni çeteler de bir bir ortadan kaybolmuşlardı.

Kadın, çocuklarıyla yeniden köyüne döndü.

Köye dönen kimileriyle el ele verip yeniden evlerini inşa ettiler. Esaretten dönenler de köye ulaşınca kadın erinden büsbütün ümidi kesti.

Çocuk, önüne kattığı birkaç kuzuyla her gün ırmağın kenarına gitti. Babasının ırmağın öte tarafından geleceğini hayal etti hep. Ama hiç gelmedi babası.

Bir gün kardeşi yanındaydı çocuğun. Irmağın karşısındaki yamaca daldı yine uzun uzun. Kardeşi yanına çöktü ve sordu:

– Abi, bu karşı bayırdaki taşlar neden insanlara benziyor?

Bu soruyu babasına sorduğu günü hatırladı çocuk. Pembe yanaklarına birkaç damla yaş süzüldü. Babasının kendisine anlattığı efsaneyi anlattı kardeşine uzun uzun.

– Peki, bize kötülük eden adamlar, ırmağın öte yakasından gene gelirler mi?

– Dün gece rüyamda gördüm. İşte, dedi, bize kötülük edenler ırmağın karşı yakasındaki bayırdaki taşlar gibi taşlaştılar. Bir daha da ırmağın bu yakasına gelemeyecekler.

KEÇE KÜLAHLILAR

Soğuk; havada uğultu, yerde tipi, tenlerde keskin bir sızıydı. Kış, en keskin yılını sürüyordu. Hoca Said Nursî, öğrencilerine medresesinde eğitim vermekle meşguldü. Bir Dünya savaşının ayak sesleri geliyordu. İnsanlığın, özellikle de İslam Âlemi'nin başına büyük felaketlerin geleceğini hisseden Hoca Said, o gün dersine öğrencilerine farklı bir seslenişle başladı:

– Evlatlarım! Büyük bir musibet ve felaket bize doğru yaklaşıyor, bundan böyle derslerimizin yanında silah eğitimi de göreceğiz.

Her sözüne kayıtsız şartsız itimat eden öğrencileri, bu teklifi severek kabullendiler. Hoca Said, kısa zamanda öğrencilerine mavzer tüfekleri temin etti. Medresesini bir asker kışlasına çevirdi ve öğrencilerine silah eğitimi vermeye başladı.

İki ay sonra söylediği gerçekleşmiş, Birinci Dünya Savaşı patlak vermişti. Ruslar Doğu sınırlarımızı

geçmiş, ülkenin içlerine doğru ilerlemeye başlamıştı. Fırsattan faydalanmaya kalkışan Ermeni çeteler, doğu köylerinde katliamlar yapmaya başlamışlardı. Tehlikenin büyüklüğünü gören Hoca Said, sadece öğrencileriyle yetinmedi. Etraftaki beldeleri dolaşarak gönüllü milis toplamaya başladı. Şartlar iyice ağırlaşmıştı. Öğrencileriyle beraber zaman kaybetmeden Erzurum'a gitti. Enver Paşa tarafında Pasinler cephesinde milis kuvvetlerini organize etmekle görevlendirildi. Hoca Said artık, binbaşı rütbesinde bir alay kumandanıydı. Zaman kaybetmeden cepheye hareket etti.

* *

Etraf, göz alabildiğince beyazlıktı. Pasinler cephesinde, mart ayı gelmesine rağmen hâlâ lapa lapa kar yağıyordu. Rus siperlerinden yağmur gibi yağan kurşun ve şarapnellerden başlarını siperlerinden çıkaramıyorlardı. Hemen siperlerin üzerinde patlayan bombalardan savrulan şarapnel parçaları gönüllü askerlere büyük kayıplar verdiriyordu. Siperlerden başını çıkaran, hemen şehit düşüyordu. Bütün bu hengâme içinde milis alayı kumandanı Said, başında sarık omzunda apoletleriyle beyaz bir atın üzerinde, sırtında beyaz peleriniyle sağından solundan geçen kurşunlara ve şarapnel parçalarına aldırış etmeden, atını oradan oraya koşturup "Evlatlarım! Allah için cihad ediniz.

Allah bizim yardımcımızdır." diye askerlerinin maneviyatını yükseltiyordu. Onun bu korkusuz tavrı karşısında askerler cesaretleniyor, düşmana karşı aynı şiddetle cevap veriyorlardı.

Düşman saldırısının durduğu bir andı. Kumandan Said de atını durdurdu. Yanındaki öğrencisi Habib'e defterini çıkarmasını ve yazmasını söyledi. Düşmanın kahrından çekinen öğrencileri tedirgindi. Bunu fark edince öğrencilerine seslendi:

– Korkmayın, dedi. Müslüman'ın imanı her güçten daha kuvvetlidir.

Zira o, bazen top mermilerinin etrafta savrulup siperlerden başlarını çıkartamadıkları zamanlarda da böyle yazma emri veriyordu. Onun konuşmalarından ve duruşundan büyük cesaret alan öğrencileri rahatlamışlardı.

Öğrencisi Habib, söylediklerini yazmaya başladı. Pasinler'in dağlarında, derelerindeki bu yazmalar; bazen böyle at üzerinde, bazen avcı hattında, bazen de sipere girdikleri zaman oluyordu. Habib, akşam olunca da bu yazdıklarını arkadaşlarına okuyor, savaşın bunalttığı askerler, bu yazılanları dinleyerek morallerini sağlam tutmayı başarıyorlardı. Zira maneviyat, savaşın en gerekli unsuruydu.

Biraz sonra namaz vakti gelmişti. Cephede bile namazlarını hiç terk etmiyorlardı. Kumandan Said, asker öğrencilerinin bir kısmını etrafında topladı. Bir grup siperlerinde düşmanı beklerken diğer grup siperlerin gerisinde namazını kılacaktı. Askerlerinin bu bölünmeden endişe edeceklerini düşünerek onlara konuşma yapmayı da ihmal etmedi.

– Evlatlarım biz askeriz. Bu din düşmanları bizim vatanımızı elimizden almak istiyorlar. Korkmayın, benim talebe ve askerlerimin bir tanesi, onların binine bedeldir, dedi.

Namaz sonrası düşman top atışları başlamıştı. Bütün birlikler mevzilerine çekildiler. Molla Habib, hemen Kumandan Said'in yanı başındaydı. Korkmuştu. Korktuğu zaman hep kumandanının yanına sokulurdu. Zira onun korkusuzluğundan cesaret alır, maneviyatı yükselirdi. Korkusunu gizleyememişti.

– Moskof'un güllesi tükenecek gibi değil Seyda!

– Moskof'un güllesi bize kâr etmez Habib!

Kumandan Said'in böyle konuşmaları askerlerine büyük moral oluyordu.

Rus toplarının hep birden ateşlendiği bir andı. Bir anda ortalık mahşer yerine dönmüştü. Milis birlikleri yoğun topçu ateşi altında geri çekilmeye başladı.

Habib, yine endişelendi:

– Askerlerimiz, geri çekiliyorlar Üstadım!

Heybetli bir hâl aldı Kumandan Said. Bir elini göğe kaldırdı. Geri çekilmek üzere olan birlikleri durdurdu.

– Durun!! Asla geri çekilmek yok. Gâvurun güllesinden asla gizlenmeyeceğiz.

Mevzidekilere seslendi:

– Evlatlarım, gâvurun güllesi bize işlemez Allah'ın izniyle. Asla çekilmeyeceğiz. Allah-Muhammed aşkına ileri!

Çözülmek üzere olan birlikler bir anda namlusu alevlenmiş silah gibi oldu. Alayın geri çekilmekte olan askerleri geri döndüler. Mevzilerindeki askerler de bir anda ok gibi ileri atılmaya başladılar.

"Allah! Allah! Allah!..."

O gün Rus birlikleri geri püskürtülmüştü.

Tamamı gönüllülerden oluşan bu milis kuvvetleri kısa zamanda Keçe Külahlılar namıyla ünlendiler. Milisler giyecek ve yiyeceklerini kendi imkânlarıyla temin ediyorlardı. Hiçbiri gözünü budaktan esirgemiyor, daima ordunun önünde çarpışıyorlardı. Rusların

korkulu rüyası hâline gelmişlerdi. Bu gönüllü alayın askerleri at üzerinde silah kullanıyorlar, attıklarını vuruyorlardı. Beyaz pelerinleriyle karda fark edilmiyor, düşmanlarının tepesine bir kartal gibi iniyorlardı.

Köylerdeki delikanlıların birçoğunun Yemen, Çanakkale gibi cephelerden dönmemesi, köyleri erkeksiz ve korumasız bırakmıştı. On binlerce Osmanlı askerinin Allahüekber Dağları'nda işaret taşları gibi donup kalmaları ve tifüs hastalığından kırılmaları Ermeni çetelerini de bir hayli sevindirmişe benziyordu. Köyleri basıyorlar, savunmasız kalmış çocuk, kadın ve ihtiyarları vahşice katlediyorlardı. Ermenilerin gayesi Osmanlı'yı çökertip bir Ermeni devleti kurmaktı. Ama Rusların hesabı daha farklıydı. Ruslar, sıcak sulara inmek için Ermenileri kullanıyorlardı. Bundan dolayı Ermenilerin katliam yaparak Türkleri yöreden kaçırma politikasına Ruslar göz yumuyor hatta zemin hazırlıyorlardı.

Dünya Savaşı sürerken ve Osmanlı askerleri cepheden cepheye koşarken bir de Ermeni iç cephesi çıkmıştı. Bu cephe diğer cephelerden daha tehlikeliydi. Çünkü içerden bir cepheydi ve hududu yoktu. Yüzlerce yıldır Müslümanlarla iç içe, huzurlu bir şekilde yaşayan bu sadık millet kışkırtmalar sonucunda tanınmaz hâle

gelmişti. Oysa Ermeniler, Osmanlı Devleti'nde tam bir hürriyet ortamı içinde dinlerini yaşamışlar, dillerini konuşmuşlar, ticaretlerini yapmışlar ve idarî noktada da çok önemli yerlere gelmişlerdi.

Bu tehlikeyi bizzat gören Kumandan Said, Ruslara karşı savaşırken bir yandan da Ermeni çetelerle mücadele ediyordu. Çevre köylerde katliamlar yapan birçok Ermeni çeteyi kısa zamanda çökertmeyi başardı. Bundan dolayı Keçe Külahlılar; Rusların olduğu gibi Ermeni çetelerin de korkulu rüyası hâline gelmiş, Müslüman köylülerin de umudu olmuştu.

Her mücadele gününün ardından milis alayının gönüllü askerleri arasında, yolsuz izsiz dağların kar ve tipiden bir adım ilerisinin görülmediği geçitlerinde, sabahı bir türlü gelmeyen gecelerde olduğu yerde donan askerlerin hazin hikâyeleri anlatılıyordu. Askerler, soğuğun tenleri sızlattığı bu kış gecelerinde bu hikâyelerin acısıyla daha da üşüdüklerini hissediyorlardı.

Kumandan Said, bir gün sonra askerleriyle bir Ermeni kasabasına girdi. Kasabaya, diğer köylerden gelmiş, binlerce kadın, ihtiyar, çocuk toplanmıştı. Civar köylerdeki erkekler, çoluk çocuklarını bu kasabaya bırakıp Ermeni çetelerine katılmışlardı.

Milis askerleri evleri tek tek arayarak herkesi kasaba meydanına topladılar. Kasabada eli silah tutacak kimse yoktu. Meydana getirilenler yalnızca kadınlar, ihtiyarlar ve çocuklardı.

Kasaba meydanında toplanan çocukların kimisi korkudan ağlıyor, kimisi korku dolu gözlerle Keçe Külahlılar'a bakıyordu. Annelerin gözlerindeki korku, daha da dehşet vericiydi. Çünkü kendi kocalarından ve oğullarından meydana gelen Ermeni çeteleri, girdikleri Müslüman köylerinde çoluk çocuk demeden bütün herkesi öldürüyorlardı. Keçe Külahlılar'ın da kendilerine aynı kötülüğü yapacağını düşünen anneler, çocuklarına sarılıyor, korku ve endişe dolu gözlerle birliğin başındaki, heybetli, kartal bakışlı, sarıklı Kumandan'a bakıyorlardı.

Kumandan Said, askerlerine döndü. Bir eliyle esir çocukları ve annelerini göstererek askerlerine seslendi:

– Onlara ilişmeyiniz!

Yaşlı Ermenilerden birkaçı Kumandan Said'in yanına yaklaşarak ellerine sarılmak istedi. Kumandan Said buna müsaade etmedi. Onlara döndü:

– Bu benim size yaptığım bir iyilik değildir. Bizim dinimiz, savunmasız insanlara zulüm yapmaya, onları

katletmeye müsaade etmez. Lakin sizin oğullarınızın gözünü kan bürümüştür. Bizim köylerimizi basarak çoluk çocuğu, savunmasız insanları vahşice katletmekteler. Bilsinler ki hem kendilerine hem de milletlerine kötülük etmekteler. Sizin evlatlarınızı kullananlar bir gün çekip gidecekler. Bu zulmü durdurmak da size düşer.

Kasaba meydanında sadece Kumandan Said'in sesi yankılanıyor, ağızları bıçak açmıyordu. Sadece küçük çocukların ağlamaları duyuluyordu. Kumandan Said insanlara zulmetme düşüncesinde değildi. Askerlerine döndü:

– Bu masumların hepsini bir tarafa toplayın, güvenlik içinde sahiplerine teslim edin!

Talebelerde tam bir teslimiyet vardı. Onun daha önce yanlış hiçbir kararını ve sözünü duymadıkları için ne söylerse yapıyorlardı. Milis kuvvetlerine gönüllü katılan askerlerden kimi itiraz etmek istedi:

– Ama Üstadım, nasıl olur? Onlar bizim çoluk çocuğumuzu kestiler, bizi yerimizden yurdumuzdan ettiler, neyimiz varsa yıkıp yıktılar. Hiç olmazsa bunları esir alalım ki Ermeni çeteler bizim çocuklarımıza kıymasınlar.

– Hayır, diye üsteledi Kumandan Said. Onlar yaptı diye bizim yapmamız doğru olmaz. Masum çocuklara ve kadınlara zarar vermek bizim kitabımızda yazmaz. Buna dinimiz izin vermez. Şimdi söylediğim şeyi aynen uygulayın!

Sonra, dönerek meydandakilere seslendi:

– Şimdi çocuklarınızı alınız ve evlerinize dönünüz.

Bin yıldır aynı topraklarda yaşayan bu iki halk, tabi ki birbirinin dilini de biliyordu. Annelerin içine bir ferahlık yürüdü. Sevinçle çocuklarına sımsıkı sarıldılar. Kadınlar, şaşkın yüzlerle çocuklarını kimini kucaklayarak, kiminin elinden tutarak evlerine götürdüler.

Kumandan Said, askerlerine emir vererek çekilmelerini söyledi.

Askerler Ermeni kasabasını, halkına hiç zarar vermeden sakince terk ederken kim bilir onların oğulları hangi Müslüman köyünde katliam yapıyordu? Ancak Kumandan Said'in bu davranışından sonra Ermeni çeteleri, masum insanları katletme konusunda belki eskisi kadar gaddar davranmayacaklardı. Kumandan Said böylece, Ermeni çocukların hayatına dokunmazken aslında binlerce masum Müslüman çocuğun hayatını da kurtarmış oluyordu.

ESARETTEN KAÇIŞ

O gece havada kar soğuğu vardı. Esir tutuldukları barakanın her tarafından içeri keskin bir soğuk doluyordu. Üzerlerindeki elbiseler ısınmaları için yeterli değildi. Malatyalı Ali, kapıdaki Kazak asıllı nöbetçiden giyecek yardımı istedi. Dışarıdaki soğuğun farkında olan nöbetçi, eski asker elbiselerinden üç takım elbise getirdi. Elbiseler, gecenin dondurucu soğuğundan onları kısmen korumuştu.

Esir düşeli beri bir barakada tutuluyorlardı. Hafız, kapıdaki çekik gözlü Kazak asıllı Rus askere kapı aralığından seslendi:

– Yahu gardaşım bize ne yapacaksınız?

Asker eliyle uzakları işaret ederek tek bir kelimeyle cevap verdi:

– Sibirya, Sibirya!

Hafız, 'Sibirya' sözünü duyunca kurşun yemiş gibi irkildi. Allahüekber Dağları'nda onca hayatta kalma mücadelesi boşa mı gitmişti yani. Sibirya demek ölüm demekti zira. Gerçi hemen kurşuna dizilmeyeceklerini anlamış oldular. Hafız içerdekileri ateşlemeye çalıştı.

– Gardaşlar, oraya gitmektense buralarda ölmek daha yeğdir. Ne yapıp edip buradan kaçmanın çaresine bakalım, dedi Ali.

– Doğru dersin, ölüm olacaksa da burada olsun. Bu zillet, katlanılır gibi değil, dedi bir diğeri.

– Madem öyle, bir kaçış planı hazırlamalıyız.

– Ali gardaş, bir fikrin var mı?

– Kapıda sadece bir nöbetçi var? Onu bertaraf ettik mi tamam.

– Ancak, dağ taş ya çete ya da Rus askeri kaynıyor! Yalnız zaman zaman çatışma sesleri de duyuluyor. Galiba bizim birliklerimiz de yakında bulunuyor.

– Olsun hiç olmazsa çarpışarak ölürüz.

Hafız, esir olalı bir ay olmuştu. O gün etrafta bir telaş olduğu seziliyordu. Uzaklardan gelen top sesleri, Türk birliklerin bölgede olduğunun bir işaretiydi.

– Bu sesler bizim birliklerimizden geliyor olmalı, dedi Hafız.

Hepsinin gözlerinin içinde bir umut ışığı parlamaya başladı. Artık harekete geçmenin tam zamanıydı. Havada hafif bir rüzgâr eşliğinde kar serpintisi vardı. İçlerinden biri fısıldadı:

– Arkadaşlar beklediğimiz fırsat galiba yaklaşıyor, şimdi harekete geçme zamanı.

Hafız, kaldıkları barakanın ancak bir el kadar olan penceresinden dışarıyı süzdü. Kar giderek hızlanıyordu. Görüş mesafesi gitgide azalıyor, şiddetli bir rüzgâr ağaçların dallarındaki karları etrafa savuruyordu. Rüzgârın sesi silah seslerini bastırıyor, uzaklardan gelen silah sesleri rüzgârın şiddetlenmesiyle gitgide azalıyordu. Kar ve fırtına etrafa giderek hâkim oluyordu.

Barakanın küçük penceresinin önü bir anda kararmıştı. Görüş mesafesi neredeyse bir metreye kadar düşmüştü. Hafız, bunda mutlaka bir hikmet var, diye düşünüyordu. Şimdi tam kaçma zamanıydı. Birbirlerine baktılar. Hafız fısıltıyla seslendi:

– Gardaşlar kaçmanın şimdi tam sırası dayanın kapıya!

Barakanın kapısını zorlamaya başladılar. Zaten iğreti duran kapıyı açmaları zor olmadı. Barakadaki beş

kişi tedirgin adımlarla dışarı çıktılar. Gözleri kapıdaki nöbetçiyi aradı. Nöbetçi de bastıran tipinin tesiriyle kendi canının derdine düşmüş olacaktı ki etrafta gözükmüyordu. Bir anda peş peşe barakanın dış duvarını aşarak ormanlık alana doğru hızla kaçmaya başladılar. Birbirlerini kaybetmemek için ayrılmamaya itina gösteriyorlardı. Ormanda kaybolmamak için de yoldan uzaklaşmak istemiyorlardı.

Bir müddet sonra görüş mesafesi biraz artmıştı. Birden bir Rus mangasının koşarak karşılarından geldiğini fark ettiler. Kısa süreli bir telaş yaşadılarsa da ne kaçmanın ne de korkmanın bir faydası vardı. Üzerlerinde Rus askerlerinin kıyafeti olduğu için bozuntuya vermemeye çalıştılar. O fırtınada kimsenin kimseyi sorgulayacak, "Nereye gidiyorsunuz?" diyecek hâli yoktu. Gerçekten de düşündükleri gibi olmuş, Rus mangası hiç durmadan yanlarından hızla geçip gitmişti.

Hızla tepeleri aşarak yollarına devam ediyorlardı. Ama içlerinde Ermenilerin ve Rusların olduğu bir yere düşme endişesi vardı.

Ormanın içlerine doğru açılınca topluca yakalanmamak için ayrılmaya karar verdiler. Hafız ile Ali, savaşın ilk gününden beri birbirlerinden hiç ayrılmamışlardı. Gruptan ayrılarak ayrı yöne doğru hareketlendiler.

Gün boyu koşturmaktan takatleri kesilmişti. Hava kararmak üzereydi. Havada yürekleri hüzne çeken bir acılık vardı. Rüzgâr, çıplak ağaç dallarında insana ürperti veren ıslıklar çalıyordu. Kanatlarıyla ölüm marşı gibi ıslık çalan bir akbaba başlarında dönüp duruyordu sanki. Karları etrafa savuran rüzgâr, kar taneciklerinde parlıyordu. Yerle gök arası sanki kar taneciklerinin meydana getirdiği beyaz bir bulutla kaplanmıştı. Biraz sonra beyazlık griliğe ve sonra yerini loş bir karanlığa bıraktı. Akşam namazı için, buz üstünde secdeye uzanan ellerini hissedemiyorlardı artık.

Yönlerini kaybetmemek için özen gösteriyorlardı ancak artık yönün de bir ehemmiyeti yoktu. Zira sığınacak bir yer bulamadıkları takdirde donmaları kat'iydi... İkide bir sendeleyip yere düşüyorlar, bir müddet kar üstünde kalınca etraflarına tıhra (kar yığıntısı) yığılıyor, kar altında kalıp donmamak için son bir gayret birbirlerine el verip yeniden yola koyuluyorlardı.

Tipi başlamış göz gözü görmez olmuştu. Görüş mesafesi burun ucundaydı. Korktukları başlarına gelmiş, yollarını da kaybetmişlerdi. Allahüekber Dağları'nda binlerce arkadaşlarını yakalayıp kendilerini yakalamayan akıbet, galiba burada tecelli edecekti. Memleketlerinden, sevdiklerinden binlerce kilometre

uzakta, bilinmeyen bir yerde karlar altında kalıp ölmek ne tuhaf bir duyguydu.

Birbirlerine tutunarak ilerliyorlardı. Ali'nin takati kesilmişti. Durakladı. Yola baktı yolu göremedi. Hafız seslendi:

– Ali gardaşım, hangi yana gidelim?

Bitkin ve umutsuz bir ses tonuyla, uzaklara bakarak konuştu Ali.

– Ne fark eder ki her taraf yaban. Hem galiba buraya kadar! Boşuna çırpınıyor gibiyiz.

Hafız, bütün bedeniyle Ali'ye döndü. Ali'nin kemikli ellerini tutarak sarstı.

– Bunu sen mi söylüyorsun? Bunca badireyi atlattık Allah'ın izniyle bunu da atlatacağız. Umudunu kaybetme. Yeise düşmek Müslüman'ca bir tavır değildir. Ha gayret! Umudunu kaybetmemiş insanın gayreti tesirli bir dua hükmündedir. Umudunu kaybetmiş insana tepeler dağ, ovalar uçsuz bucaksız çöl olur. Umudunu tazeleyen, silkinip kendine gelen insanın önünde sezemediği kapılar açılır. Onu boğmaya çalışan yılanlar bir bir deliklerine saklanır. En önemlisi insan güzelleşir, insan olur. Güzel akıbet dileyip güzel umutlar kuşanmak, Rabb'lerinden ümit kesmedikleri için insan

ruhunu güzelleştirir. Kendine gel gardaş. Güzel şeyler düşün hele!

Bir müddet durup öylece düşündüler. Düşünürken duygularını, sezgilerini kattılar işin içine. Hafız'ın konuşması Ali'nin içindeki direnme gayretini artırmıştı. Sağ taraf her zaman emindi. İçindeki ses böyle diyordu. İçindeki sese kulak verdi.

– Sağa, dedi.

Ve sağ tarafa yönelip karlara bata çıka ilerlemeye başladılar. Her yan bembeyazdı. Gözleri bir karaltıya hasretti. Hep kar, hep soğuk, hep çukurluk, hep belirsizlik…

Bir müddet sonra ağaçlar belirdi önlerinde.

– Ben serap görmüyorum inşallah, bu gördüklerim ağaç değil mi Ali, dedi Hafız.

– İkimiz birden aynı anda serap görmüyorsak, evet, dedi Ali.

Evet, ağaçlar sahiciydi. İçinde buruk bir sevinç kabardı Hafız'ın. Ancak soğuktan reflekslerini kaybetmiş yüzüne yansımadı sevinci. Sadece gözbebeklerine bir ışıltı yürüdü. Ağaçlar bir sığınma yeri, bir korunma elbisesiydi.

Ağaçların arasına daldılar. Sık ağaçlar, havada savrulan tipinin azgınlığını dizginlemişti. Rüzgâr, bu durumdan memnun değilmiş gibi ağaç dallarında uğulduyordu. Her ne kadar Ali'nin refleksleri yavaşlamışsa da umutlandılar. O azimle ilerlemeye devam ettiler.

Sonra orman tükendi birden. Gece bir hayli ilerlemişti. Yön tayinini, zeminin engebesine göre yol alan ayaklarına bıraktılar. Şuursuzca ilerlemeye devam ediyorlardı. Tipi dinmiş, bulutlar dağılmıştı. Hava, sert bir ayaza kesmişti. Her yer düzlüktü ve pastel bir beyazlığa bürünmüştü.

Soğuk içine işliyor ancak ses seda çıkarmıyordu Ali. Olduğu yere çöküverdi birden. Hafız telaşlandı:

– Ali, ne oldu gardaşım, kalksana?

İnledi Ali, konuşamadı. Donmak üzereydi. Hafız, Ali'nin elini boynuna doladı. İlerlemeye çalıştı ancak Ali adım atamıyordu. Telaşla ayaklarını, yüzünü, ellerini ovalamaya durdu. Ali'nin gözleri kapanıyordu. Vurdu yüzüne:

– Ali, aman gardaş sakın uyuma! Bunca çilenin ardından tam da kurtulmaya ramak kala insan bırakır mı kendini?

Dövündü durdu Hafız. Ne var ki Ali'den ümit yoktu. Belki bir sığınacak kovuk bulurum düşüncesiyle Ali'yi sırtladı. Bu arada konuşarak Ali'nin bilincini ayık tutmaya çalışıyor ancak Ali bir türlü cevap vermiyordu.

Gökyüzünün karalığına yeni karalar çalınmıştı sanki. Kara ufuklarda bir umut ışığı arıyordu Hafız'ın gözleri. Durdu. İyice seçemediği bir umut ışığının ayrıntılarını görmek ister gibi uzun uzun baktı önündeki karanlığa. Ölgün, bitkin, acınaklı bir sesle,

– Su, dedi Ali.

Sırtından indirdi Ali'yi. Bodur bir çalının dallarındaki karı sıyırdı, Ali'nin dudaklarına değdirdi. Kar taneleri uzamış bıyıklarının arasına doldu Ali'nin. Yeniden sırtladı Ali'yi. Gövdesi iki büklüm öne fırlamış vaziyette, yorgun adımlarla bayır yukarı yola koyuldu. Ali'nin incecik kolları boynundan aşağı sallanıyordu. Dağ gibi delikanlı çırpıya döndü, diye geçirdi içinden. Uğultulu bir rüzgâr yaladı yüzünü. Yüreği uğultunun sesiyle korkuyla ürperdi. Ali'nin hafif hırıltılı soluğunu ensesinde hissedebiliyordu. Rüzgârın uğultusuna bir de kurt uluması eklenince yüreği kabardı birden.

Gözlerinden damla damla yaş sağıldı yere. Zayıf bedeni, zayıf bir bedeni taşıyamayacak kadar aciz duruma düşmüştü.

Gözyaşları daha bir çoğaldı. Bunca çilenin ardından bedeni gibi sinirleri de zayıflamıştı. Derin bir inilti kopup geldi yüreğinden. Ali'yi düşündü, sonra yutkundu. Göz pınarlarından kopup gelen yaşlar, iki yanağından yuvarlanıp kar üstünde buz oluyordu.

Birden kara, pastel bir beyazlığın içinden kedigözü gibi parlayan ışıklar belirdi. İlerde birkaç evden oluşan bir mezra vardı. Heyecanlandı Hafız:

– Gözün aydın gardaşım, aha bir köye geldik. Şimdi hemen bir kapıya dayanacağım. Sabret hele..

Ali gitgide ağırlaşıyordu. Bu keskin soğukta sırtı ter kesmişti. Bir taşın dibinde soluklanmak için Ali'yi indirdi sırtından.

Buzdan bir kütleydi Ali. Donmuştu. Gözleri açık kalmıştı.

Göğsünü acı acı dövdü Hafız. Kelimeler, içinde ağıt makamında soğuk soğuk dolandı. Yüreğini sökercesine vurdu döşüne. Gözlerine seğirten yaş, kirpiklerinde kırağıya kesti.

– Vay benim gardaşım. Ne çok acı çektik birlikte, nelere katlandık. Uyan gardaşım hadi uyan! Biricik evladın büyümüş yolunu gözlerdir şimdi. Hanımın, her sabah umutla yolunu gözlerdir... Hani Perverili ananın biricik goncasıydın…

Ağıt olup sağıldı Hafız. Kendisi de donmak üzereydi. Son bir gayret sırtlandı Ali'yi. Işıkların olduğu yere doğru yöneldi. Sürünen bir acıydı sanki. Evler, damlarına kadar karlara gömülmüştü. Evlerin pencerelerine ve kapılarına kardan tüneller yapılmıştı.

İlk gördüğü ışığa yöneldi. Işığın hemen arkasında bir minare yükseliyordu. Umutla hüzün birbirine karıştı içinde. Kar tünelini takip ederek ışığın süzüldüğü evin kapısını buldu. Kapıyı dövdü. Beyaz sakallı bir ihtiyar tedirgin bakışlarla başını uzattı.

Karşısında buzdan bir dağ, buzdan bir dağı sırtlanmış öylece duruyordu.

KARDAN KEFEN

Haberi bir kış günü aldı Ahmet. Vakitlerden ikindiydi. Suskun bir boyun büküşle evine geldi. Mahzundu. Yüzünde iplik iplik hüzün çizgileri vardı.

Ocak başındaki mindere çöktü. Dul anasının genç yaşta ağarmış saçlarına takıldı gözleri. Gözlerini kaçırdı, ateşi karıştırmaya durdu. Eşe Kadın oğlundaki hâli fark etmekte gecikmedi. Vardı çöktü yanına.

– Hayırdır oğlum sende bir hâl var?

– Muhtar haber etti ana, askere çağırıyorlar. Yarın muayene için Besni'ye gideceğiz.

Asker denince yüreği kabarırdı Eşe Kadının. Yine öyle oldu. Kelimeler boğazına düğümlendi. Sustu, yalnızca sustu. Yerinden doğruldu. Kalktı ocağa odun attı. Ne edeceğini bilmez bir hâle düştü. Deli deli dolandı odanın içinde. Birden gözlerini saklayarak dışarı çıktı. Dışarıda lapa lapa kar yağıyordu.

Komşudan döndüğünde evdekiler yatmıştı. Ocağa odun sürdü. Ateşin başına geçip daldı bir zaman.

Nice gurbetlik çekmişti Eşe Kadın, nice asker yolu gözlemişti. Bundandır ki kolay değildi Ahmet'inin ardı sıra, "Uğurlar ola!" demek. Hele askere giden, askerden bir daha dönmemiş Ali'sinin emaneti, biricik oğlu Ahmet'i ise… O zaman, giden yolcu mudur yoksa kendisinden bir parça mıdır ayırmak ne mümkün. Seccadesinin üzerinden doğrulduğunda Ahmet de ayaktaydı. Köy, kurşunî bir sessizlikteydi. Kulaklarında sadece kar uğultusu…

Abdestini alıp namaza durdu. Uzun uzun baktı Eşe Kadın Ahmet'ine. Ali'sini düşündü sonra. Sarıkamış Dağları'nda kardan kefen giyen, Ahmet'inin babası Ali'sini… Nasıl bir çile yaşamıştı, hangi tepenin kar tümseğine düşüp de çaresizlik içinde donup kalmıştı kim bilir.

Namazdan kalktı Ahmet, kapıdaki taş basamaklara yürüdü. Havada kar soğuğu…

Babasının acı hikâyesini dinleyerek büyüdüğü için kar demek acı demekti, hüzün demekti onun için. Geriye döndü, aynı yatakta uyuyan çocuklarına baktı. Sarsıldı. Daha da bakmamalıyım çocuklara, diye düşündü. Gelip anasının yanına çömeldi.

– Anam, dedi, garip anam sen hüzünlenme hemen. Senin hüznün benim hüznüm oluyor. Senin nefesine, duana ihtiyacım var bugün.

Eşe Kadın, ellerini sımsıkı tuttu oğlunun. Bir şey diyemedi. Gözleri dolu dolu oluverdi. Kelimeler boğazına düğümlendi. Koca bir sükût oldu sonra.

Duranağa Bekir'in seslenişiyle yerinden doğruldu, yeniden dışarı çıktı Ahmet.

– Ula Ahmet, de hadisene. Besni'ye anca gider gelirik.

– Tamam, geliyom Bekir gardaş.

Anasının eline uzandı. Eşe Kadın'ın hazırladığı yol azığını alıp yola koyuldu. Eşe Kadın kapıda geliniyle dikildi. Besni'ye doğru askerlik muayenesine giden Ahmet'inin ardı sıra acı acı baktı. Kupkuru elini belli belirsiz salladı oğlunun ardından. Oğlunun evin köşesini dönmesiyle de sicim sicim yaş oldu. Gelini teselli etti.

– Ana dur hele. Daha askere gitmiyo ki Ahmet. Askerlik muayenesine gidiyo.

– Ne bilem gızım. Aha şuramda bi sızı var.

– Hayırlısıyla gidip hayırlısıyla gelir inşallah.

Eşe Kadın göğe baktı önce. Bulutlarla bulut oldu sağıldı, etrafta savrulan karlarla kar olup savruldu. Sonra sustu Eşe Kadın, ileriye saldığı donuk gözlerini yere dikti. Çömeldi yere, ufaldı. En büyüğü dört yaşındaki torunlarına, Mustafa'm, Fatma'm, Zeynep'im diye sarıldı.

Ahmet ve Bekir, Küçük Perveri yoluna girdiklerinde sekiz on kişi oldular. Dallarında kar elenen alıç ağaçlarını geçip Melekgarı gediğine gelince durdu Ahmet. Geriye dönüp köyüne baktı. Yuvalağın Tepesi'ne kara bir bulut abanmıştı. Etrafta savrulan kar, anasının yüreğindeki acıyı alıp yüzüne savurdu sanki. Bekir, kolundan çekiştirdi. Durma zamanı değildi. Küçük Perveri yolundan Burunçayır'a doğru vurdular karla kaplı yola. Hafif bir serpinti yüzleri yalamaya durdu. Kimi bir türkü tutturdu, inceden inceden.

Kar yağar Kadir Allah

Bu sevda nedir Allah

Ahmet düşünceli, hem de derin düşünceli. Duraladı yine bir an. Ben de babam gibi askerden dönmezsem çocuklarıma kim bakar? Etrafına ateş yakılmış bir akrep gibi aklı çaresizce çıkış yolu aradı, bulamadı.

Düşündükçe irileşen gözlerine çaresizliğinin hüznü yansıdı. Ayaklarındaki ham çarık, yavaş yavaş kar suyunu emmeye başlamıştı. Evli olanların yüzünde, kimi göstermemeye çalışsa da Ahmet'in yüzündeki endişe vardı. Bekâr olanlar, daha bir neşeli görünüyordu. Duranağa Bekir, dürttü Ahmet'i:

– Ula İbiş Ahmet ne gara gara düşünüyon, baban mı öldü?

Acı acı baktı Ahmet, Bekir'in yüzüne. Bekir pot kırdığını anladı bir an. Öyle ya Ahmet'in babası Sarıkamış'ta Allahüekber Dağları'nda donarak şehit düşmüştü. Hatasını düzeltmeye çalıştı Bekir.

– Ula Ahmet gardaş, benimkisi sözün gelimi işte. Sen gene de neşeli ol biraz.

– İyi de Bekir Gardaş, sen bekârsın tuzun guru. Benim üç çocuk, hanım, bir de garip anam var geride. Bilirsin gardaş mardaş da yok bende. Sen bir ağa oğlusun, ya ben. Dört sene bu, dile golay. Onlara kim bakar? Ne yapıp ne ederler?

– Çare var mı gardaş, gideceğiz askere işte. Vatan bu, ona da sahap lazım. Allah böyüktür. Açta açıkta galmazlar inşallah.

– Ne diyem Bekir gardaş aklımın bir şeye ereceği galmadı.

Soğuk iyiden iyiye tenlere dokununca kafiledekilerin türkü söylemeleri seyreldi. Belli ki herkesin bir derdi vardı. Tuzu kuru adam, durup dururken hasret türküleri söylemezdi zira.

Dillerdeki türküyü rüzgâr aldı, etraf kar sesinden türkü söylemede. Eller ağızlara götürülüp ovulmada. Ağızlardan çıkan buhar, yeni terleyen bıyıklarda anında buza kesmede…

Burunçayır'ı geçip de Besni'ye doğru tırmanmaya başladıklarında, daha bir ağırlaştı zemin. Etrafta sadece rüzgârın sesi ve kara gömülen ham çarıkların hışırtısı duyuluyordu. Bazıları, diğerlerini gayrete getirmeye çalışıyor,

– Ha gayret, depeye çıkdık mı Besni'ye vardık demektir, diye arkadaşlarını ümitlendiriyordu.

Zira birinin geride kalması demek, hepsinin geride kalması demekti. Kimse kimsenin hâline duyarsız kalmazdı Perveri'de.

Tepeye vardıklarında ilk ses Bekir'den geldi.

– Ula gardaşlar, aha Besni göründü.

Bu gelişin bir de dönüşü vardı. Lakin şimdi onu düşünme zamanı değildi.

Askerlik şubesinin önü ana baba günüydü. Sırayla bekleşip sırayla ısındılar hemen yandaki kahvehanede. Sıra kendilerine geldiğinde peşi peşine girdiler içeri.

– Adın soyadın?

– Ahmet Uzdiyen.

– Baba adın?

– Ali.

– Baban sağ mı?

– Şehit!

Askerlik şubesindeki işleri uzun sürmemişti. Perveri'den buraya yayan gelen biri zaten askerliğe elverişlidir, diye hepsi sağlama çıktı. Hele Ahmet'i görünce yüzüne bir bakması yetmişti doktorun. Fidan boyluydu Ahmet. Duruşu nice düşmanı kahreder gibiydi. Yanaklarından dışarı fırlamış gibi duran elmacık kemikleri yüzündeki ciddiyeti artırıyordu.

Muayene işi bittiğinde vakit ikindiyi geçmişti. Havadaki serpinti dinmiş, rüzgârın uğultusu kesilmişti. İçlerinden kimi, "Ula gardaşlar gitmeyek, yarın

sabah yola çıkarık. Ayağımızdaki çarıklar suya garıştı. Bu gece bir handa yatarık." dediyse de çoğunluk gitme taraftarıydı. O kararla hep beraber karlara bata çıka Perveri'nin yoluna koyuldular.

Daha Burunçayır düzlüğüne varmadan hava kararmıştı. İçlerinden biri yine bir gurbet türküsü tutturdu.

Pencereden kar geliyor,

Aman aney,

Gurbet bana zor geliyor,

Zor geliyor.

Nedense türküler hep gurbet ve kar üstüneydi. Öyle ki kar düşüncesi, bütün herkesi baştanbaşa kuşatmıştı. Zira su çeken ham çarıkların içindeki ayaklar uyuşmaya, tenler iyiden iyiye sızlamaya başlamıştı.

Burunçayır'ı geçip Küçük Perveri'ye doğru ıssız vadiye vurduklarında, etraftan kurt ulumaları duyuluyordu. Kimi, "Yav keşke galsamıydık ne!" diye hayıflanırken kimi, "Gardaşlar söylenmenin sırası deel, yola vurduk bir kere. Ha gayret!" diyordu.

Hava baştanbaşa ayaza kesmişti. Boğazdan akan rüzgâr, tenlerde jilet kesiği gibi acıyordu. Ahmet'in

içinde bir ürperti oldu. Dudak uçlarından başlayan titreme, bütün vücuduna yayılmaya başladı.

– Ula Bekir Gardaş, benim ayaklar iyiden iyiye uyuştu, ya senin, diye inledi.

Bekir telaşlandı bir an.

– Ula İbiş kendini koyvermiyesin hemen, aha Güççük Pavralı yoluna geldik nerdeyse, diye teselli verdi.

Ahmet'in içinde bir acı dolandı yeniden. Kafkas Cephesi'nde, Allahüekber Dağları'nda donan binlerce askerden biri olan babasını düşündü.

"Vay babam, kim bilir o dağlarda soğukla nasıl mücadele ettin. Hangi tepenin karı sana kefen oldu kim bilir. Donup kalırken ne acılar hissettin kim bilir. Bir mezarın bile yok şu fani dünyada. Belki de yabanın gurduna guşuna yem oldun babam." diye mırıldanarak inlemeye durdu.

Karların üzerinde yürürken babasının mezarı üstünde yürüyormuş gibi hissetti kendini. Üşüdükçe babasını daha bir düşündü. Üşüdükçe içi daha bir acıdı. Sonra göğsünü şişirip indirdi, acı acı öksürmeye durdu.

Hele şükür Melekgarı gediğine gelmişler, köy görünmüştü. Daha bir hızlandı kimisi. Ne ki Ahmet, ayaklarını artık nerdeyse hissetmiyordu. Kimi kimisine destek oldu. Hep birden gayrete geldiler. Köyün ilk ışıkları gözlere değdiğinde yürekler ısınmıştı sanki.

Eşe Kadın elleri koynunda, evin damında endişeyle bekliyordu. Birden, karanlıkları titreten iniltiler ulaştı kulağına. Ahmet'inin âdeta sürünerek geldiğini görünce yüreği hop etti. Gergin yüreğinin telleri koptu. Seğirtip indi önüne. Koluna girdi. Ahmet'in bedeni taşlaşmış…

Ahmet Ak Dağ kadar sessiz… Ahmet bulutlu... Yüreğindeki yangınlığı görmemek, yüreğine ateş dökmemek için yüzüne bakmadı anasının. Evine canlı bir ölü gibi girdi Ahmet. Eşe Kadın'ın içinde bir yılan gibi dolandı acı.

– Uy dal boylu yavrım, ne oldu sana böyle, diye inledi. Eşi Fatma, çocukları çoktan uyutmuştu.

– Üstümü örtün, dedi Ahmet.

Bir yorgan yetmedi ikinci yorganı istedi üstüne.

Eşe Kadın'ın gözlerinden iğri iğri aktı yaşlar...

– Bu kar soğuğu bir şivan gibi bırakmıyo peşimizi. Vah yavrum, vah ki ne vah, diye Ahmet'inin başucunda iniltili bir ağıta durdu.

Gayrı ihtiyarî, ellerini dizlerine vurdu. Gelini tuhaf tuhaf baktı yüzüne. Kalktı ocağa birkaç odun daha attı. Sonra kendini toparladı Eşe Kadın. Ellerini ayaklarını ovmaya durdu oğlunun. Aklına kötü kötü düşünceler seğirtti. "Tövbe tövbe, kör şeytanın kör gözüne." diye kötü düşünceleri aklından savmaya çalıştı.

Sonra kalktı, deli deli döndü odanın ortasında. Gece yarısını çoktan geçmişti. Namaza durdu. Sabah namazı vaktine kadar seccadesinden kalkmadı. Sabah namazı sonrasında, oğlunun alnına götürdü elini. Ateşler içindeydi, sayıklıyordu Ahmet.

Bir hafta sonra, bir şivan yürüdü Ahmet'in evine. Zatürre bir haftada çürütmüştü dağ gibi Ahmet'i. Soğuk, dağ dinlemiyordu zira.

Dışarıda lapa lapa kar yağıyordu. Allahüekber Dağları'nda kar altında kalan Ali'sinden sonra, kar sözcüğü bile içini acıtıyordu Eşe Kadın'ın. Kar demek, Eşe Kadın'ın nazarında kefen demekti. Sarıkamış dramı Allahüekber Dağları'nda son bulmamıştı. Sarıkamış demek, kar altında kalmak demekti. Sarıkamış demek,

matem demek, yetimlik demekti. Eşe Kadın geride kalan üç yetime sarıldı.

– Vah öksüz Ahmet'im. Vah bahtı babasına benzeyenim, diye cansız yatan Ahmet'inin başucunda sızılı bir ağıta durdu.

ESARETTEN DÖNEN İMAM

Camide gençleri görünce hutbeyi uzattı imam. Hutbede, Sarıkamış şehitlerinden ve şehadetin faziletlerinden bahsetmişti.

Özellikle gençlerin yoğunlukta olduğu tarafa döndü yüzünü. Sesi titriyordu. Bir süre başını eğip sustu. Sesin tınısındaki duygulu ve manalı hâl bütün cemaati etkilemişti. Gözlerini yeniden gençlerden tarafa çevirdi. Buğulanmıştı gözleri:

– Maalesef o yüce mertebe bize nasip olmadı, dedi.

Köyde herkes İsmail Hoca'nın Sarıkamış gazisi olduğunu biliyordu. Lakin o güne kadar neler yaşadığını dilinden duyan olmamıştı. Uzun bir suskunluktu İsmail Hoca'nınki. Belki vaktinin geldiğini düşündüğü ve hak vaki olmadan insanların yaşadıklarından ibret almalarını istediği için anlatmaya karar vermişti. Caminin içinde derin bir sessizlik vardı.

– Sen-ben kavgasının ayyuka çıktığı, ataletin toplumun üstüne karabasan gibi çöktüğü dönemlerde Allah toplumlara hep musibetler vermiştir.

Aralarında mal-mülk kavgası bulunan birkaç kişi başlarını öne eğdiler.

– Dinin diyanetin geri plana itildiği, büyüklere saygının yok olduğu, gençlerinin umursuzlaşıp olup bitenden habersiz olduğu, geçmişini unuttuğu toplumların üzerinden İki Cihan Güneşi Merhametliler Merhametlisi Efendimiz Aleyhisselâm'ın şefaati eksilir.

Bu kez camideki gençler başlarını yere eğdiler.

İsmail Hoca, vakur duruşuyla dokunaklı ses tonuyla misalleri sıraladıkça camideki başlar bir bir yere düştü.

– Allahüekber Dağları'nda 22 Aralık 1914 tarihinde, bir kolordu hâlinde Bardız Yaylası'ndan Sarıkamış'a doğru, dağları aşmak üzere taarruza başladık. İntikal hava şartlarından dolayı uzamıştı. Yiyeceklerimiz tükenmişti ve ayaklarımızda ham çarıklar vardı. Tipiye yakalanmıştık. Sırtımızda kaput olmadığı için arkadaşlarımız adım başı donarak düşmeye başlamıştı. Vakit ikindiye varıyordu ki ilerde gördüğümüz orman bir umut oldu. Kendini soğuğun bağrına koyuvermekte

olan arkadaşlarımızın ayaklarına derman geldi. Henüz düşmanla karşılaşmamıştık ama karşılaşmamız an meselesiydi. Akşam olmadan ormana varmak için tipiye aldırmadan karların içinde düşe bata ilerliyorduk.

Akşama doğru tipi tesirini kısmen yitirmişti. Tam ormana varmak üzereydik ki Rus ateşine yakalandık. Ruslar meğerse ormana gizlenmiş, ateş menzillerine girmemizi bekliyorlarmış. İşte ne oldu ise bu anda oldu. Rus askerleri, üç taraftan birden kurşun yağdırmaya başladılar. Kendi vatanımızda müthiş bir ateş yağmuruna tutulduk. Şaşırıp kalmıştık. At üzerinde askerlere kumanda etmeye çalışan kumandanlarımız birer birer avlanmışlardı. Toparlanıncaya kadar kırıldık. Toparlansak ne olacaktı sanki? Açıkta yakalandık, Rus ise siperinde. Geriye dönmemiz ise ölmenin başka türlüsüydü. Biz de ateş etmeye başladık amma, kırıldık, bittik.

Açıkta yakalanan askerin büyük kısmı şehit oldu. Şehit olmayanların da büyük kısmı yaralıydı. Arazide diz boyu kar vardı. Etraftaki kar, al kanlara boyanmıştı. Kısacası fena vaziyette pusuya düşürüldük. Yaralanmayan asker kalmamıştı sanki. Allah'ın hikmeti gereği ben yara almamıştım. Çatışma sonrasında gece bastırmıştı. Yaralı olanlar ve benim gibi az sayıdaki

yara almayanlar, düşmana karşılık veriyorduk. Gecenin karanlığında, istediğini başardığını düşünen düşman üzerimize gelemedi veya gelme gereği duymadı.

Gecenin çökmesiyle birlikte müthiş bir soğuk başladı. Her tarafta yaralılar inlemekteydi. Biz ayakta kalanlar, yaralı arkadaşlarımızın kanlarını durdurmaya çalıştık. Oradan oraya gözyaşları içinde çırpınıp durduk. Takatim tükenmek üzereydi. Sığınıp soğuktan korunacak bir yer yoktu. Yaralıların hatta sağ kalanların sabaha çıkmaları mümkün görünmüyordu. Yaralılar kar üstünde çaresizce inliyorlardı. Düşman askerlerinden ses seda yoktu.

Bir kar tümseğinin üzerine çıktım, yüksek sesle ezan okumaya başladım. Sağ kalan beş on kişiyle beraber karların üzerinde namazımızı kıldık. Ardından ben yine yüksek sesle Kur'ân okumaya durdum. Birden yaralıların inlemeleri durdu. Herkes benim gibi bildiği Kur'ân âyetlerini okumaya başladı.

O gece yarısına kadar Allahüekber Dağları Kur'ân sesi ile inledi. Asker imanlıydı. Tamamı Kur'ân okumasını biliyordu. Yaralanmış olanlar, kan kaybından soğuktan öleceklerini biliyorlardı. Her nefer, kendi Kur'ân'ını kendisi okuyor, Hakk'ın huzuruna O'nun kelamıyla varmak istiyordu. Etrafta bir ölüm sessizliği

vardı ve sadece Kur'ân sesi duyuluyordu. Ağlama ve inleme sesleri tamamen durmuştu. Biz yara almayanlar da dâhil herkes şehadet hazırlığındaydık.

Ben de ekser arkadaşlarım gibi Yasin sûresini okuyordum. Gece yarısından sonra sesler bir bir kesildi. Koca bir kolordu susmuştu. O dağ düzlüğünde, o karanlıkta yalnızca ben kaldım. Nereye gidebilirdim? Soğuktan donmak üzereydim. Aslında herkes sımsıcak bir ana kucağına kavuşmuş, şehadet mertebesine erişmişti. Şehitlere imrendim orada. Ben de şehitliği arzu ediyordum ama kendimi koyuverir ve tedbirimi almazsam da bu intihar sayılırdı Hakk katında. Aklıma şehitlerin arasına girmek geldi. Manevi olarak onların arasına katılmasam da maddi bedenim onların arasında olabilirdi.

Yaralılar, birbirlerinin nefesinden, ısısından istifade için sürüne sürüne karın üstünde kümelenmiş, öylece de şehit olmuşlardı. Ben de bir şehit kümesinin içine hatta altına girdim. Onların vücut sıcaklıkları gece yarısına kadar beni donmaktan korumuştu.

Yarı geceden sonra şehitlerin vücutları soğuyunca bazı şehitlerin kaputlarını alıp giyindim. Birkaç kat kıyafetle sabahı buldum. Gece ayazı her şeyi dondurmuştu.

Sabah olunca yerimden doğruldum, karın içinde ayağa kalktım. Çevreme baktım. Ses yok. Acaba sağ kimse kaldı mı düşüncesiyle yüksek sesle bağırarak künyemi okudum.

"Kimse var mıı?" diye seslendim. Birkaç metre öteden bir kişi karın içinden doğruldu. Derken beş on kişi kadar toplandık. Toplandık amma acaba biz sağ mıyız, ölü müyüz, diye bir müddet tereddüt geçirdik. Bir türlü bu maddi âlemde olduğumuza kanaat getiremiyorduk. Binlerce kişi önümüzde karın üstünde yatıyor. Belki onlar canlı fakat uyumaktalar. Belki biz şehit olmuşuz da ruhlar âleminden onlara bakıyoruz. Sağımı solumu çimdiklemeye başladığımda hayatta olduğuma kanaat getirdim.

Etrafı kolaçan ettikten sonra çamlığa girip ateş yaktık. Düşman, hedefine ulaştığını düşünüp gerilere çekilmiş olmalıydı. Hepimizin üzerinde bir donma mahmurluğu vardı. Ateşin etrafında ısındık. Ayaklarımızı iyiden iyiye hissetmeye başlamıştık. Elbiselerimizi temizledik. Silahlarımızı, cephanelerimizi tamamladık. Binlerce silah sahipsiz kalmıştı. Atlar da telef olmuştu.

Bir süre sonra etrafımız düşman askerleri tarafından sarıldığında çaresiz teslim olmak zorunda kaldık.

İsmail Hoca sözün burasında derin bir soluk aldı.

– İşte burası savaşın en hüzünlü tarafıydı benim için. Bir insanın kendi vatanında düşmanlar tarafından esir alınmasının acısını ben bilirim. Sibirya'da geçen onca esaret zulmünden sonra, Allah bana vatanıma ulaşmayı nasip etti.

Muhterem cemaat! Kim bilir belki de bir şeyleri eksik yapmıştık o zamanlar. Allah gaflete dalıp kendi davasını unutanları bir şekilde ikaz eder. Şimdi bu musibetlerden ders alma zamanı. Tez zamanda aramızdaki sen ben kavgasına son vererek O'nun kapısına yönelelim. Yoksa zalim, Allah'ın kılıcı olur tepemizde. Allah, zalimin kılıcıyla gaflete düşenleri kendine getirir. Şimdi zaman, birbirimize hoşgörü gösterme birbirimizi sevme zamanı. Sinelerimizi birbirimize, Hakk'a, hakikate dönme zamanı. Bu zamanı iyi değerlendiremezsek vakit geç olabilir.

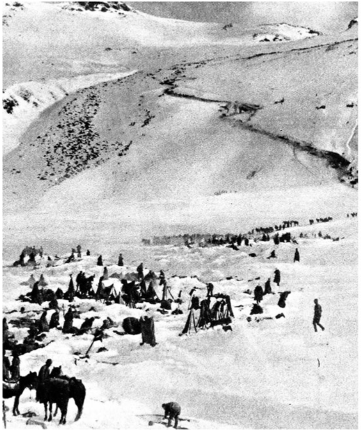
İsmail Hoca hutbeyi bitirdi mihraba yöneldi. Müezzin kamet getirirken ayağa kalkan cemaat gözyaşları içinde saf tutuyordu.

Fatih Camii'nde Cihad ilanının halka duyurulması
(Yitik Hazine Arşivi)

Kayaklı Osmanlı Birliği. Sarıkamış Harekâtı'ndan sonra çekilen ve kartpostal olarak basılan fotoğrafta askerlerin farklı üniformalar giymeleri cephede yaşanılan sıkıntının mühim bir ispatıdır. (Yitik Hazine Arşivi)

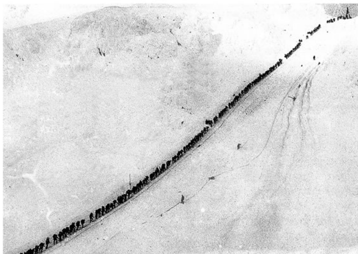

Erzurum'a saldırmak için Kargapazar sırtından inen Rus birlikleri (Yitik Hazine Arşivi)

Kafkas Cephesi'nde kılınan bayram namazı

(Harp Mecmuası)

Ordunun birerli kolda ilerleyişi

Yollarda donan Mehmetçikler (Bingür Sönmez Arşivi)

Ruslar tarafından esir alınan Osmanlı askerlerinin hazin bekleyişleri (Bingür Sönmez Arşivi)

"Burası Kafkas Cephesi" Bütün imkânsızlıklara rağmen Osmanlı askerleri keşif yapmaya çalışıyor